

VA-rapport 2005:6

Journalisters syn på Vetenskap

Förord

Intresse och engagemang för kunskap och vetenskap är den nödvändiga basen för det snabbt framväxande kunskapssamhället. Men ny kunskap blir inte aktiv utan fotfäste i människors tankar, idéer, känslor och handlingar. Därför krävs dialog mellan forskare och den breda allmänheten. Den ideella föreningen Vetenskap & Allmänhet, VA, arbetar för att öka det aktiva kunskapsengagemanget hos de många – och särskilt de unga.

VA ska sträva efter att åstadkomma samtal som utgår från frågor som engagerar människor på deras egna arenor. För att utröna vad samtalens presumtiva deltagare tycker genomför VA studier av hur allmänheten och olika samhällsgrupper ser på kunskap, vetenskap och forskning och av hur forskare ser på dialog.

Journalister är en grupp som har stort inflytande på ungdomars och vuxnas attityder och beteenden. VA har därför genomfört en bred undersökning av journalisters attityder till och uppfattningar om vetenskap och forskare samt en analys av hur det som produceras ser ut (VA-rapport 2005:5 Vetenskap i Press). Intervjuerna har genomförts av Temo. Frågorna har utarbetats av VA och dess referensgrupp för opinionsundersökningar och studier, under ledning av professor Björn Fjæstad, i samråd med fil dr Arne Modig vid Temo. 550 telefonintervjuer gjordes den 26 augusti – 15 september 2005. VAs utvecklingschef Karin Hermansson har ansvarat för studien. Resultatet presenteras i denna skrift, **VA-rapport 2005:6 Journalisters syn på Vetenskap**.

Undersökningen har genomförts med stöd av Erik Johan Ljungbergs Utbildningsfond, KK-stiftelsen och Vetenskapsrådet. Undersökningen får gärna citeras med angivande av VA som källa. Denna och övriga studier kan också hämtas från www.v-a.se

Vår förhoppning är att dessa intresseväckande resultat ska ge vägledning och idéer till många insatser för att stärka dialogen och skapa ett brett engagemang och intresse för kunskap.

Vetenskap & Allmänhet i november 2005

Camilla Modéer
Generalsekreterare

Erik Johan
Ljungbergs
Utbildningsfond

Vetenskapsrådet

KK-stiftelsen

ISSN: 1653-6843
ISBN 13: 978-91-85585-22-9 (tryckt)
ISBN 10: 91-85585-22-X (tryckt)
urn:nbn:se:vetenskapochallmanhet-2005-6 (pdf)

Utgivare: Vetenskap & Allmänhet, VA
Box 5073, 102 42 Stockholm
Telefon: 08-791 29 00
Fax: 08-611 56 23
E-post: info@v-a.se
Webbplats: www.v-a.se

Innehåll

1. SAMMANFATTNING	7
2. INLEDNING	9
2.1. JOURNALISTER ÄR EN NYCKELGRUPP	9
2.2. MÅL	9
2.3. TIDIGARE STUDIER AV JOURNALISTER OCH VETENSKAP	10
3. RESULTAT OCH DISKUSSION	13
3.1. OM UNDERSÖKNINGEN OCH MÅLGRUPPEN	13
3.2. JOURNALISTER HAR MYCKET KONTAKT MED FORSKARE	14
3.3. BEHOV AV KUNSKAP OCH KOMMUNIKATION	15
<i>Vetenskap är inte för svårt att förstå</i>	15
<i>Internet viktigaste kunskapskällan</i>	16
<i>Journalister har litet förtroende för bloggar</i>	17
<i>Journalister vill ha mer lättillgänglig information</i>	18
3.4. POSITIV SYN PÅ VETENSKAP OCH FORSKNING	19
3.5. ÖMSESIDIGT FÖRTROENDE?	21
<i>Journalister har stort förtroende för forskare</i>	21
<i>Forskarna och allmänheten har lågt förtroende för medier</i>	23
3.6. VAD ÄR VETENSKAP?	24
3.7. VIKTIGT ATT SNABBT SPRIDA FORSKNINGSRISULTAT	26
3.8. NÅGOT MER...?	28
3.9. SUMMERING AV RESULTATEN	29
4. SLUTSATSER	31
5. LITTERATUR	33
BILAGA 1: BAKGRUND, TIDIGARE STUDIER INOM OMRÅDET	35
BILAGA 2: MÅLGRUPPEN	41
BILAGA 3: FRÅGORNA	43

1. Sammanfattning

Vi har intervjuat 550 journalister om deras syn på vetenskap och om deras erfarenheter av att kommunicera med forskare. Huvudgruppen bestod av alla slags journalister i alla typer av medier. Denna kompletterades med två fördjupningsurval; vetenskapsjournalister och journaliststudenter.

Journalister är högutbildade. Många av de svarande har genomgått någon annan akademisk utbildning innan de utbildade sig till journalister. Deras attityder till forskare och forskning liknar också attityderna hos den högutbildade delen av allmänheten. De har högt förtroende för forskare och positiv inställning till vetenskaplig och teknisk utveckling. De har också en god insikt i vilka ämnen som är vetenskapliga och tycker sällan att vetenskap och teknik är för svårt för de flesta att förstå.

Journalisterna har större tilltro än allmänheten till att forskning kommer att leda till ekonomisk tillväxt. Detta kan bero på att journalister ofta har ett stort intresse för samhällsfrågor och politik. Ett intresse för samhällsvetenskaplig och humanistisk forskning syns också i vissa av de öppna svaren i undersökningen.

En slutsats skulle kunna vara att forskning som syftar till samhällsnytta är särskilt intressant för journalister. Å andra sidan är journalister, och i synnerhet vetenskapsjournalister, betydligt mer positivt inställda än allmänheten till forskning som inte i första hand syftar till nyttiga resultat.

Nästan två tredjedelar av journalisterna har kontakter med forskare vid universitet eller högskola, och hela nio av tio vetenskapsjournalister har det. Oftast har de kontakt via telefon. De flesta har positiva erfarenheter av sina forskarkontakter, men många önskar att forskarna var bättre på att sammanfatta de viktigaste poängerna i sina resultat och förklara sin forskning på ett tydligt och enkelt sätt.

Internet är den viktigaste källan till kunskap för journalisterna, och många skulle vilja ha mer av lättillgänglig information om forskning på nätet. Egen kunskapsbrist anses vara det största hindret för att tillfredsställande rapportera om forskning, men brist på tid, resurser och utrymme nämns också.

En större andel av journalisterna än av allmänheten anser att forskningsresultat ska spridas snabbt, men många tycker också att det publiceras alltför många larmrapporter. Vissa öppna svar tyder på att många känner ett ansvar för att informationen når allmänheten, samtidigt som de menar att medierna har ett ansvar för att sälla bland larmrapporterna.

Sammantaget är journalister positiva till forskning och forskare, men de efterfrågar tydligare och mer lättillgänglig information från forskarna om deras forskningsresultat och dess betydelse i ett större sammanhang. Forskare behöver bli bättre på att lyfta fram poängerna med sin forskning, och berätta det viktigaste först. Journalisterna å sin sida måste i sin kommunikation med forskare vara tydliga med vad uppgifterna ska användas till, och kanske förklara varför bakgrundsinformation och detaljer inte kan rapporteras. Båda sidor behöver alltså lära sig mer om och öka förståelsen för varandras arbetsätt och villkor.

2. Inledning

2.1. Journalister är en nyckelgrupp

Medier, och därmed journalister, spelar en viktig roll för att forma allmänhetens bild av forskning och forskare. De påverkar den information om nya forskningsrön som når allmänheten, vilka frågor som behandlas, vilka budskap som förmedlas via löpsedlar och TV-rutor, vad som uppfattas som rätt och fel och vem som får allmänhetens förtroende. Därmed kan de i förlängningen också påverka allmänhetens villighet att satsa på forskning och ungdomars lust att lära.

Den gängse bilden av hur journalister och forskare interagerar är att de inte förstår varandra. Journalisten vill ha korta, raka svar som snabbt kan omsättas i en artikel och en säljande rubrik, medan forskaren är rädd för att misstolkas, vill svara korrekt och helst börja berätta från början. Journalisten vill göra stora, svepande penseldrag och gärna generalisera, medan forskaren lägger ned hela sin själ i detaljerna. Kan dessa världar mötas?

Vetenskap & Allmänhet undersökte 2003 forskares syn på dialog med allmänheten (VA 2003:4 och 2004:5). Då framkom att forskare ofta undviker kontakt med journalister, och att en del till och med är rädda för att tala med journalister. Syftet med den här studien är att få journalisternas syn på saken – vilka är deras erfarenheter av att prata med forskare? Vad tycker de om forskning och hur gör de för att skaffa kunskap?

En sak är vad journalisterna tycker och tänker, men en naturlig och intressant följdfråga är förstås vad de sedan rapporterar. Vi har därför gjort en innehållsanalys av i vilken utsträckning vetenskapligt relaterat material förekommer och hur forskning presenteras i några utvalda tidningar och tidskrifter (VA 2005:5). Vi hoppas att dessa två studier ska stimulera till konstruktiva samtal kring medias roll i dialogen mellan vetenskap och allmänhet!

2.2. Mål

Målet med denna intervjuundersökning är att få en bild av hur journalister ser på forskning och forskare, hur de själva agerar och vilka önskemål de har. Detta är tänkt som utgångspunkt för vidare samtal om journalisters och mediers roll i dialogen mellan vetenskap och allmänhet. Frågeställningarna kan indelas i följande kategorier:

Kontakter och informationskanaler

- I vilken utsträckning har journalister kontakt med forskare, och hur sker den?
- Vilka är deras erfarenheter av kontakter med forskare?
- Hur söker journalister kunskap om forskning?

Attityder, förtroende och kunskaper

- Hur ser journalister på vetenskap och forskning?
- Har de förtroende för forskare?
- Hur kunniga är journalister om vetenskap?

Önskemål, hinder och hjälpmedel

- Vad ser de för hinder för en bra rapportering av forskningsrön?
- Vad tycker de att forskarna kan göra för att underlätta journalistens arbete?

2.3. Tidigare studier av journalister och vetenskap

Det finns inte så många tidigare studier inriktade på journalisters attityder till vetenskap. Ofta analyserar medieforskare hur ett visst ämne – ibland av vetenskaplig karaktär – behandlats i media under en viss tid. Exempel på sådana innehållsanalyser är Idelands bok ”Det gäller livet” om rapporteringen kring stamcellsdebatten, Ellbojs uppsats om akrylamidlarvet och rapporten från den amerikanska organisationen Food First om åsikter i amerikanska medier om genetiskt modifierade grödor (Ideland 2002, Ellboj 2003, Parker 2002). Sådana analyser kan ge en indikation om hur en grupp journalister ställer sig till en vetenskap eller forskningsrön inom ett visst ämne, men de säger inget om hur journalister i allmänhet förhåller sig till forskare och vetenskap.

De attitydundersökningar vi funnit presenteras här i korthet. Studierna beskrivs närmare i bilaga 1, och fullständiga källhänvisningar finns i kapitlet Litteratur.

First Amendment Center i USA frågade 1997 forskare och journalister om deras syn på varandra och på att kommunicera med varandra. Slutsatserna var i grova drag att journalisterna ansåg att forskarna inte förstår att nyheter är färskvara och att de använder ett språk som ingen förstår. Forskarna å sin sida ansåg att journalisterna inte förstår sig på den vetenskapliga metoden och att de förenklar komplexa sammanhang för mycket. Båda grupperna ansåg att den amerikanska allmänheten ofta är förvirrad och godtrogen, framför allt beroende på dåliga kunskaper (Hartz 1997).

Economic and Social Research Council (ESRC) undersökte 1999, genom en enkät kompletterad med djupintervjuer, brittiska vetenskapsjournalisters åsikter om forskare och om rapporteringen av vetenskap i media. Även här tyckte journalisterna att forskarna inte förstår sig på medias förutsättningar och att de är dåliga på att nå ut med sina budskap. De ansåg också, precis som de amerikanska journalisterna, att allmänheten är okunnig och måste upplysas. Ett antal önskemål på forskarna framfördes, bland annat att de ska vara mer öppna och inte använda forskarjargong (Hargreaves 2000).

Finer m.fl. publicerade 1997 resultat från en enkät till 110 svenska medicinjournalister. Den övergripande slutsatsen var att medicinjournalisterna är engagerade och kunniga, men lider ofta av arbetsrelaterad stress. De ansåg sig ofta själva sakna tillräckliga medicinska kunskaper och analytisk förmåga, och uppgav också ofta att de hade höga krav på sig själva (Finer 1997).

Göteborgs universitet har i fyra enkäter sedan 1989 studerat journalister och deras syn på en rad olika ting, främst samhällsfrågor. Undersökningarna innehåller inga specifikt vetenskapsrelaterade frågor, men i 1989 års enkät fanns t.ex. frågor som handlar om miljöns och den ekonomiska levnadsstandardens utveckling i framtiden. År 2000 fanns förtroende för universitet och högskolor med bland frågorna, och journalisterna svarade på denna fråga ungefär som allmänheten i stort (Weibull 1999 samt Journalist 2000).

I en undersökning 2003 av amerikanska journalisters kunskaper om och attityder till matematik från University of Oregon framkom resultat som stöder hypotesen att journalistik är ett av de ämnen som de som inte gillar matematik "flyr till". Men författaren menar att kunskaper i matematik är mycket viktiga för journalister, varför redaktionsledningarna behöver inse och förmedla detta (Maier 2003).

I framför allt studierna från First Amendment Center i USA och ESRC i Storbritannien, men även i Finers undersökning av svenska medicinjournalister, framtonar bilden av att vetenskaplig rapportering går ut på att sprida forskningsresultat till en okunnig och oinformerad allmänhet. Detta kallar Ekström i sin bok *Den mediala vetenskapen för "den linjära spridningsmodellen"*. Modellen kritiserar i boken och Ekström menar att den "döljer både publikens och förmedlarnas roll som forskningspolitiska aktörer". Han argumenterar för att utbytet mellan de olika aktörerna och publikerna påverkar forskningen och att den offentliga bilden av forskningen är ett resultat av "processer av samproduktion" (Ekström 2004).

3. Resultat och diskussion

I det här kapitlet presenteras resultaten från intervjuerna. I de fall där så är möjligt görs jämförelser med hur allmänheten svarat på samma fråga, och i några fall jämförs även med lärare. Först beskrivs undersökningen och målgruppen, därefter redovisas resultaten.

3.1. Om undersökningen och målgruppen

Den huvudsakliga målgruppen är alla slags journalister i alla typer av medier. För att kunna göra statistiskt säkra jämförelser kompletterades dessa med fler intervjupersoner i två fördjupningsgrupper, nämligen vetenskapsjournalister och studenter vid journalistutbildningar vid universitet och högskolor. Totalt svarade 550 journalister på intervjufrågorna.

Huvudgruppen *alla journalister* är ett representativt urval av Sveriges yrkesaktiva journalister. Drygt hälften är män, två tredjedelar är över 40 år och lika många har arbetat som journalist i över tio år. Knappt sex av tio bor i en storstadsregion. Hälften har journalistutbildning från universitet eller högskola. Fyra av tio har annan akademisk grundutbildning och knappt en av fem annan journalist- eller medieutbildning. Knappt hälften uppger sig arbeta som nyhetsjournalist eller allmänreporter i dag, en av tio som vetenskapsjournalist och hälften som annan specialreporter. 95 procent arbetar inom pressen, tre procent på TV och fyra procent på radio¹. Av dem som arbetar inom press är majoriteten vid bransch- eller specialpress, följt av vecko- och månadspress samt morgontidningar.

Av specialgruppen *vetenskapsjournalister* är hälften män, 45 procent är äldre än 50 år och nio av tio har arbetat som journalist längre än fem år. Mer än åtta av tio bor i en storstadsregion. Drygt hälften har journalistutbildning från universitet eller högskola. Ungefär lika många har en annan akademisk grundutbildning och en av tio har annan journalist- eller medieutbildning. Sex procent har forskarutbildning. Av den här gruppen arbetar nio av tio med press, knappt en tiondel med TV och sex procent med radio¹. Av dem som arbetar inom press är majoriteten vid bransch- eller specialpress, följt av vecko- och månadspress och morgontidningar.

I gruppen *journaliststudenter* uppger sex av tio att de studerar aktivt på en journalistutbildning i dag. 44 procent är män och två tredjedelar yngre än 30 år. Två tredjedelar är bosatta i en storstadsregion. Hälften av studenterna har fullgjort en annan akademisk grundutbildning innan de påbörjade journalistutbildningen och tre procent har en forskarutbildning. Så många som fyra av tio av studenterna har ett journalistiskt arbete i dag. Nästan tre fjärdedelar av dessa arbetar som nyhetsjournalist eller allmänreporter. Sju av tio arbetar med press, en av fem med TV.

Av de journalister som varit mindre än två år i yrket är sex av tio kvinnor, medan över hälften är män i den grupp som arbetat som journalist mer än tio år. En ökande andel kvinnor är i överensstämmelse med resultaten från Göteborgs universitet (Weibull 1991 och Journalist 2000).

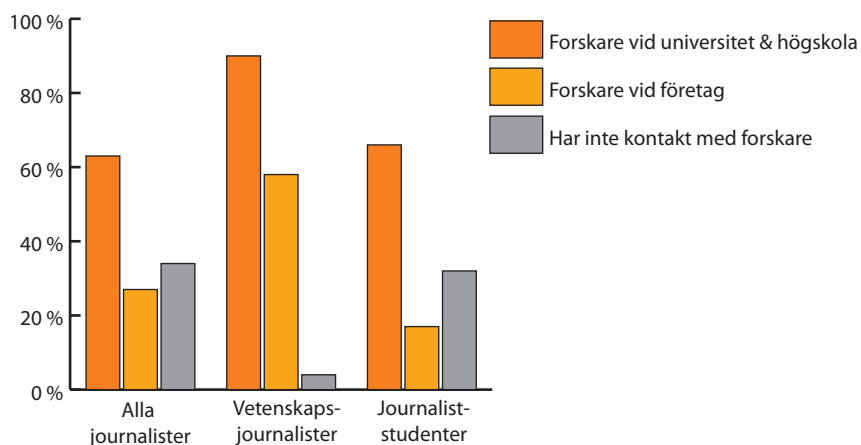
Urvalsgrupperna beskrivs utförligare i bilaga 2, och intervjufrågorna finns i bilaga 3.

¹De svarande kan arbeta inom flera slags medier, varför summan blir mer än 100 procent.

3.2. Journalister har mycket kontakt med forskare

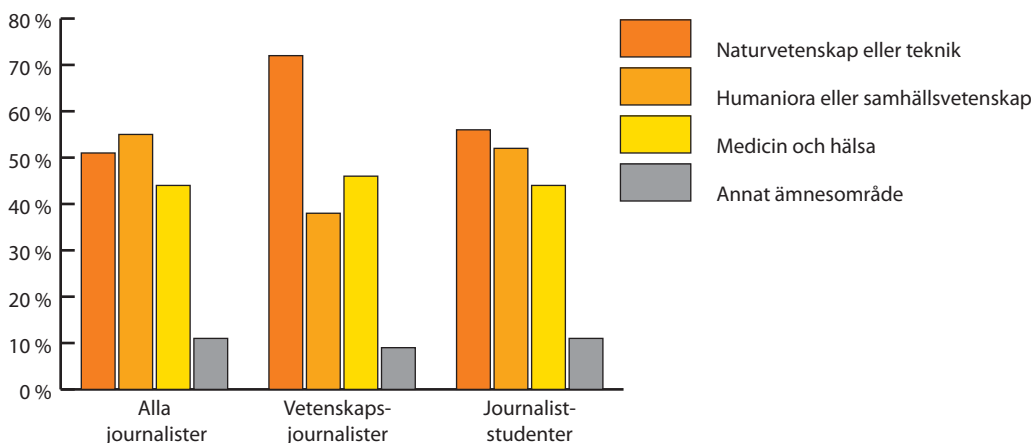
Många journalister, drygt sex av tio i gruppen ”alla journalister”, har en normal arbetsmånad kontakt med forskare vid universitet eller högskolor. Av vetenskapsjournalisterna har nio av tio sådana kontakter. Kontakter med företagsforskare är mycket ovanligare, men drygt en fjärdedel uppger att de har sådana kontakter, och nästan sex av tio vetenskapsjournalister, se Figur 1.

Även studenterna har ofta kontakter med forskare. Två tredjedelar uppger sig ha kontakt med universitetsforskare och en av sex med företagsforskare. En del av dessa kontakter sker förmodligen via kurser under utbildningen, men många av studenterna arbetar också som journalister, så en del av kontakterna har de sannolikt inom ramen för arbetet.

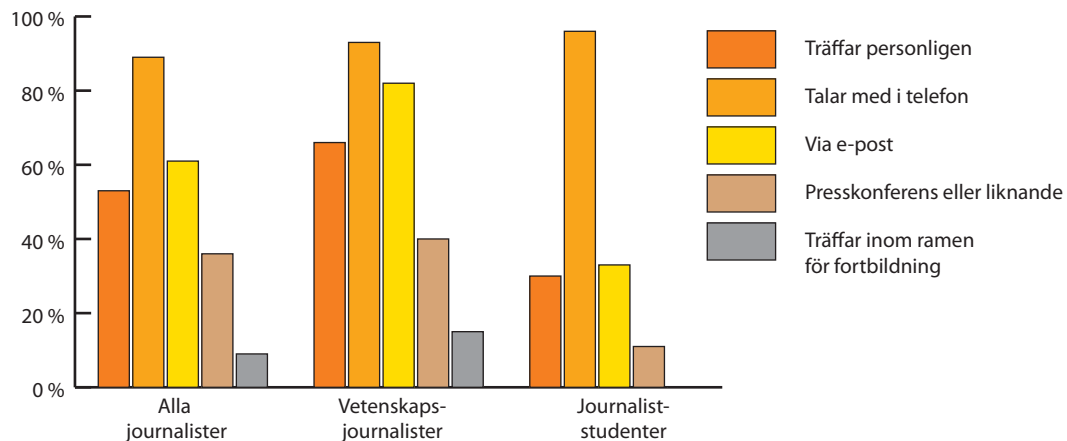
Figur 1: Har du under en normal arbetsmånad kontakt med forskare? Flera svar möjligt.

Både för snittet av journalister och för studenterna är kontakterna ganska jämnt fördelade mellan naturvetare/tekniker, humanister/samhällsvetare och medicinare, medan vetenskapsjournalisterna betydligt oftare har kontakt med naturvetare än med andra forskare, se Figur 2.

Figur 2: Journalisters kontakter med forskare inom olika ämnesområden. Flera svar möjligt.

Journalisternas kontakter med forskare sker oftast över telefon, men personliga kontakter och e-post-kontakt är också vanligt. Personliga kontakter är allra vanligast bland de journalister som arbetat mer än tio år i yrket. Bland nyhetsjournalister har bara fyra av tio personliga kontakter med forskare, jämfört med över hälften av snittet. En tredjedel av samtliga uppger att de brukar träffa forskare på presskonferenser, och även här är det de som arbetat som journalister länge som dominerar. Nya journalister, med mindre än två år i yrket, har över huvud taget mer sällan kontakt med forskare än de som varit med längre. Fyra av tio av dem som arbetat mindre än två år som journalister träffar aldrig forskare.

Figur 3: På vilket sätt har journalister kontakt med forskare? Flera svar möjligt.

För att få en bild av kvaliteten på relationen ställdes den öppna frågan ”Vad är dina erfarenheter av kontakter med forskare?” I alla urvalsgrupper dominerar de positiva erfarenheterna. Vanliga svar är att kontakterna varit till övervägande del bra/goda/positiva. Många påpekar också att de forskare de talat med varit hjälpsamma, trevliga och tillmötesgående. På det hela taget ger detta en mer positiv bild av kontakterna mellan journalister och forskare än den som ges i de amerikanska och brittiska studierna (se avsnitt 2.3).

Negativa svar är ovanliga, men några anser att deras erfarenheter är blandade. En del svar handlar om att forskare inte förstår hur media fungerar, vilket till exempel specificeras med att forskare har svårt att uttrycka sig så att vanliga människor förstår och att sammanfatta de viktigaste poängerna med sina resultat. Dessa svar är i linje med vad de amerikanska och brittiska studierna konkluderar.

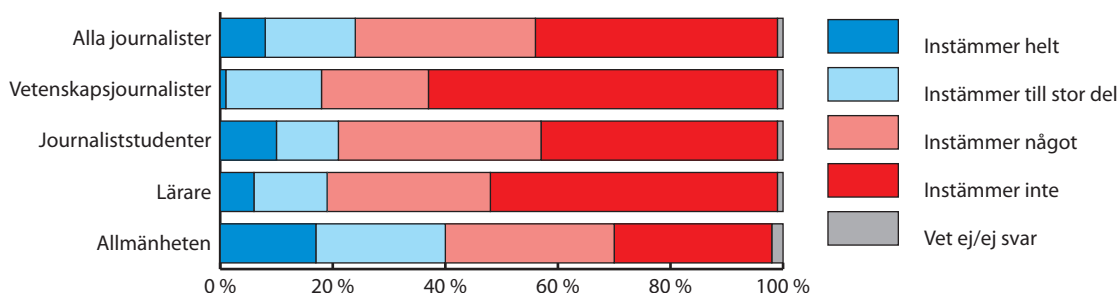
3.3. Behov av kunskap och kommunikation

Journalister är högutbildade och har ofta någon annan akademisk utbildning utöver journalistutbildningen. Likväl är de generalister och saknar specialkunskaper om de ämnen de behandlar. Därför är de i hög grad beroende av sina källor. I det följande ska vi titta närmare på hur journalister söker ny kunskap, hur de ser på olika källor, vad de själva uppfattar som hinder för god journalistik om forskning och vad de tror skulle underlätta den.

Vetenskap är inte för svårt att förstå

I likhet med lärarna anser en majoritet av journalisterna att vetenskap och teknik *inte* är för svårt för de flesta att förstå, och även här är det vetenskapsjournalisterna som främst har den inställningen, se Figur 4. Allmänheten, däremot, tycker ofta att vetenskap och teknik är för svårt att förstå. Betyder detta att journalister (och lärare) inte förstår sig på allmänheten?

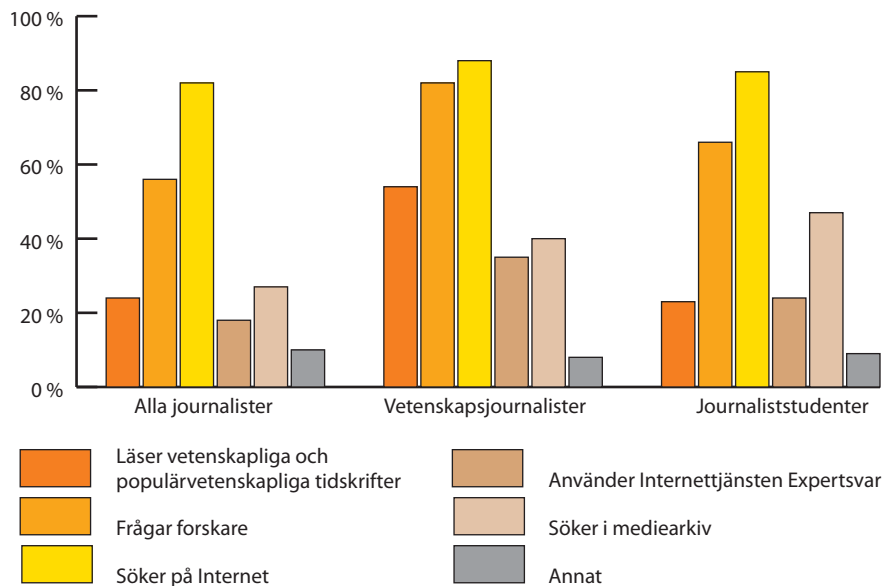
Eller beror det på att de behöver bli bättre på att förmedla kunskap om vetenskap och teknik till allmänheten? Eller kanske rentav både och?

Figur 4: Kan du säga i hur hög grad du instämmer i påståendet "Vetenskap och teknik är för svårt för de flesta att förstå"? Jämförelse med allmänheten (VA 2005:4) och lärare (VA 2004:4).

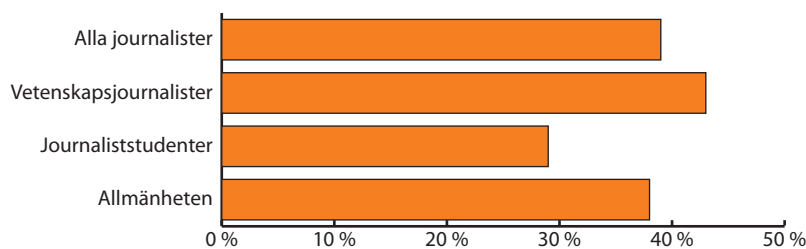
Internet viktigaste kunskapskällan

Internet är den vanligaste källan till kunskap om forskning, men det är också vanligt att fråga forskare. Fler än åtta av tio av alla svarande uppger att de använder Internet om de behöver kunskap om vetenskap och forskningsresultat. Förmodligen är ett vanligt arbetssätt att först söka på Internet efter grundläggande kunskap och information om vilka forskare som kan kontaktas, och därefter ringa upp och fråga vidare. Internettjänsten Expertsvar (www.expertsvar.se) används av nästan två av tio journalister och av över en tredjedel av vetenskapsjournalisterna. Bland framför allt studenterna är även mediearkiv en vanlig källa till kunskap.

Figur 5: Om du behöver kunskap om vetenskap och forskning – hur gör du? Flera svar möjliga.

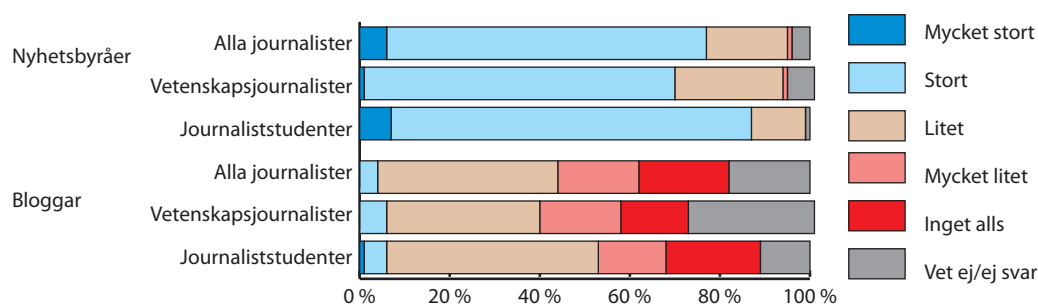
Ungefär fyra av tio journalister uppger att de brukar besöka museer eller utställningar med inriktning på vetenskap eller teknik. Det är ungefär lika vanligt som bland allmänheten som 2002 svarade på samma fråga (VA 2002:2). Studenterna är inte lika frekventa besökare, av dem är det bara tre av tio som svarar ja på frågan, se Figur 6.

Figur 6: Brukar du besöka museer eller utställningar med inriktning på vetenskap eller teknik? Andel Ja-svar. Jämförelse med allmänheten (VA 2002:2).

Journalister har litet förtroende för bloggar

En majoritet av journalisterna har stort förtroende för nyhetsbyråer som källor, se Figur 7. Framför allt har studenterna högt förtroende, medan vetenskapsjournalisterna är mer kritiska. Av nyhetsjournalisterna har fler än åtta av tio högt eller mycket högt förtroende för nyhetsbyråer. Det finns förstås många olika nyhetsbyråer, med varierande trovärdighet, varför det kan vara svårt att generalisera. Det kan eventuellt förklara att relativt många svarar att de inte vet, alternativt anger mittenalternativet ”litet förtroende”.

Figur 7: ”Vilket förtroende har du för...?”

Bloggar har seglat upp som ett nytt fenomen på mediehimlen under senare tid². Observer skriver i sin rapport från april 2005 att bloggarna kan komma att påverka valresultatet 2006, och hänvisar bl.a. till USA där bloggar anses ha påverkat opinionen inför presidentvalet 2004 (Observer 2005). Det har diskuterats i hur hög grad svenska medier använder bloggar som kunskapskällor och om detta i så fall påverkar rapporteringen.

Journalisterna i vår undersökning verkar dock inte ha speciellt stort förtroende för bloggarna. Ingen av journalisterna har mycket högt förtroende. En av fem är osäkra och svarar ”vet ej”, nästan tre av tio vetenskapsjournalister är osäkra. Många svarar att de har *litet förtroende*, vilket är ett mittemellan-alternativ som tyder på ett visst mått av förtroende, men kanske också en viss osäkerhet, se Figur 7.

En större andel av studenterna har i någon grad förtroende för bloggarna, men de är samtidigt mer kritiska. Framför allt är de mindre osäkra på sin uppfattning än de övriga grupperna. De yngre litar mer på bloggar än de äldre, som kanske upplever ett större avstånd till

²”Blogg” är en förkortning av ”web-logg”, d.v.s. en ”loggbok” på webben. De kan se olika ut men grundidén är en ofta uppdaterad webbplats där daterade texter arrangeras i omvänd kronologisk ordning på startsidan. Många är opinionsbildande, vissa även mediekritiska. Forskare har börjat använda bloggar som ett sätt att dels föra ut sin forskning, dels kommunicera med forskarkolleger och andra intresserade.

den nya tekniken. Av de svarande i åldersgruppen 18–29 år har 8 procent stort eller mycket stort förtroende, vilket är dubbelt så mycket som övriga åldersgrupper. En fjärdedel av dem som arbetat som journalist mer än tio år har inget förtroende alls för bloggar.

Bloggarna är kanske så nya i Sverige att många ännu inte hunnit bilda sig en uppfattning om dem som källa. En uttalad skepsis kan, förutom ren källkritik, tyda på att bloggarnas inriktning ofta är ointressant för journalister, speciellt de av privat dagbokscharaktär. Ytterligare en tolkning kan vara att journalister inom etablerade medier ser en spirande konkurrens från nya medier.

I en nyutkommen bok diskuteras bloggarnas trovärdighet och inflytande på nyhetsrapporteringen. Författarna pekar på att det alltid kommer att finnas ett fåtal bloggar som är centrala. Dessa samlar och filtrerar information och fungerar som portaler till vad som är nytt och intressant. Eftersom journalistik går ut på att välja i ett stort informationsflöde och att presentera sådant som händer just nu, och eftersom journalister läser bloggar, kommer medierapporteringen att påverkas av innehållet i bloggarna (Våge 2005).

Journalister vill ha mer lättillgänglig information

För att fördjupa förståelsen av journalisternas situation när det gäller att skaffa kunskap om forskningsrelaterade frågor, bad vi om öppna svar på dels vad forskare och forskningsinformatörer kan göra för att underlätta för journalister, dels vilka hinder de själva ser för en tillfredsställande rapportering av vetenskap och forskningsresultat. De flesta, sju av tio, var villiga att ge förslag och berätta om vilka hinder de upplever, och urvalsgrupperna skiljde sig inte märkbart åt i sina svar.

Önskemål: De vanligaste önskemålen är mer lättillgänglig information i form av pressmeddelanden, information på Internet, populärvetenskapliga presentationer, korta sammanställningar av resultat och verksamheter och förenklingar av vetenskapliga texter. Även närheten nämns, d.v.s. att forskare och informatörer ska vara lätta att nå.

Flera omnämner Expertsvar som en bra tjänst, som kan utvecklas ännu mer, medan andra uppenbart inte känner till Expertsvar utan efterlyser liknande tjänster. Några påpekar att de skulle vilja ha fler forskare att välja mellan så att inte samma personer, ”kändisforskarna”, uttalar sig varje gång.

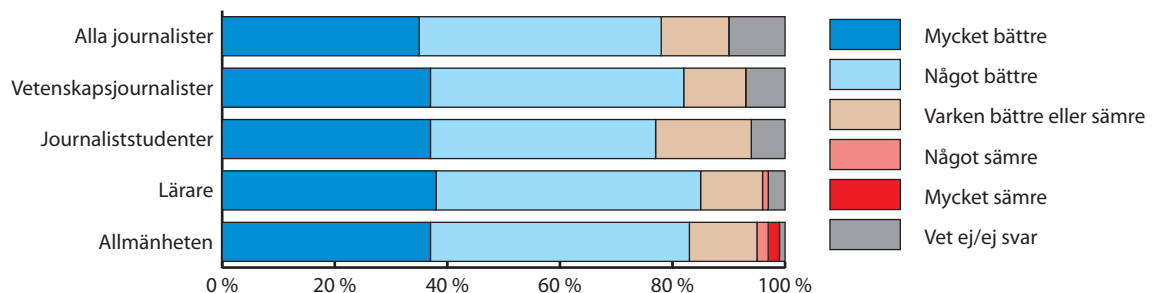
Hinder: De hinder som oftast anges är å ena sidan kunskapsbrist hos journalister och å andra sidan brist på tid, utrymme och andra resurser. Detta är i linje med en del av slutsatserna från Finers studie av medicinjournalisters attityder (se avsnitt 2.3). Dessutom nämner en del ett ointresse för forskning hos media och att forskning inte prioriteras.

Som hinder framförs också, i likhet med synpunkterna från de amerikanska och brittiska studierna som beskrivs i inledningskapitlet, att kommunikationen mellan forskare och journalister brister och att forskarna är dåliga på att presentera resultat på ett intressant och begripligt sätt. Det påpekas också att det är en sned fördelning mellan ämnen i media, och att det är svårt att få reda på vad som är på gång inom samhällsvetenskap och humaniora.

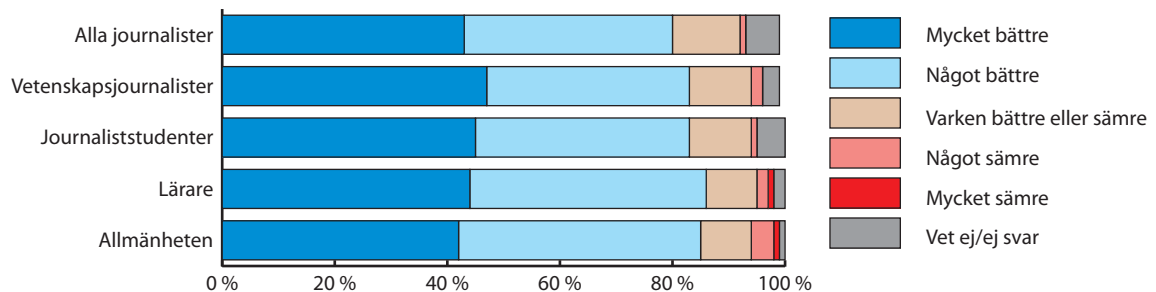
Svaren kan i stort sammanfattas med två ord: *Kunskap och kommunikation.*

3.4. Positiv syn på vetenskap och forskning

Journalisterna skiljer sig inte mycket från allmänheten i sin syn på den vetenskapliga och tekniska utvecklingen. Bland journalisterna är det ytterst få som anser att utvecklingen gjort livet sämre, medan en liten andel av både allmänheten och lärarna har den uppfattningen. Möjligen har vetenskapsjournalisterna en ännu mer positiv syn på utvecklingen, men skillnaderna är små, se Figureerna 8 och 9.

Figur 8: Anser du att den *vetenskapliga* utvecklingen de senaste 10 till 20 åren har gjort livet bättre eller sämre för oss vanliga människor? Jämförelse med allmänheten (VA 2005:4) och lärare (VA 2004:4).

Figur 9: Anser du att den *tekniska* utvecklingen de senaste 10 till 20 åren har gjort livet bättre eller sämre för oss vanliga människor? Jämförelse med allmänheten (VA 2005:4) och lärare (VA 2004:4).

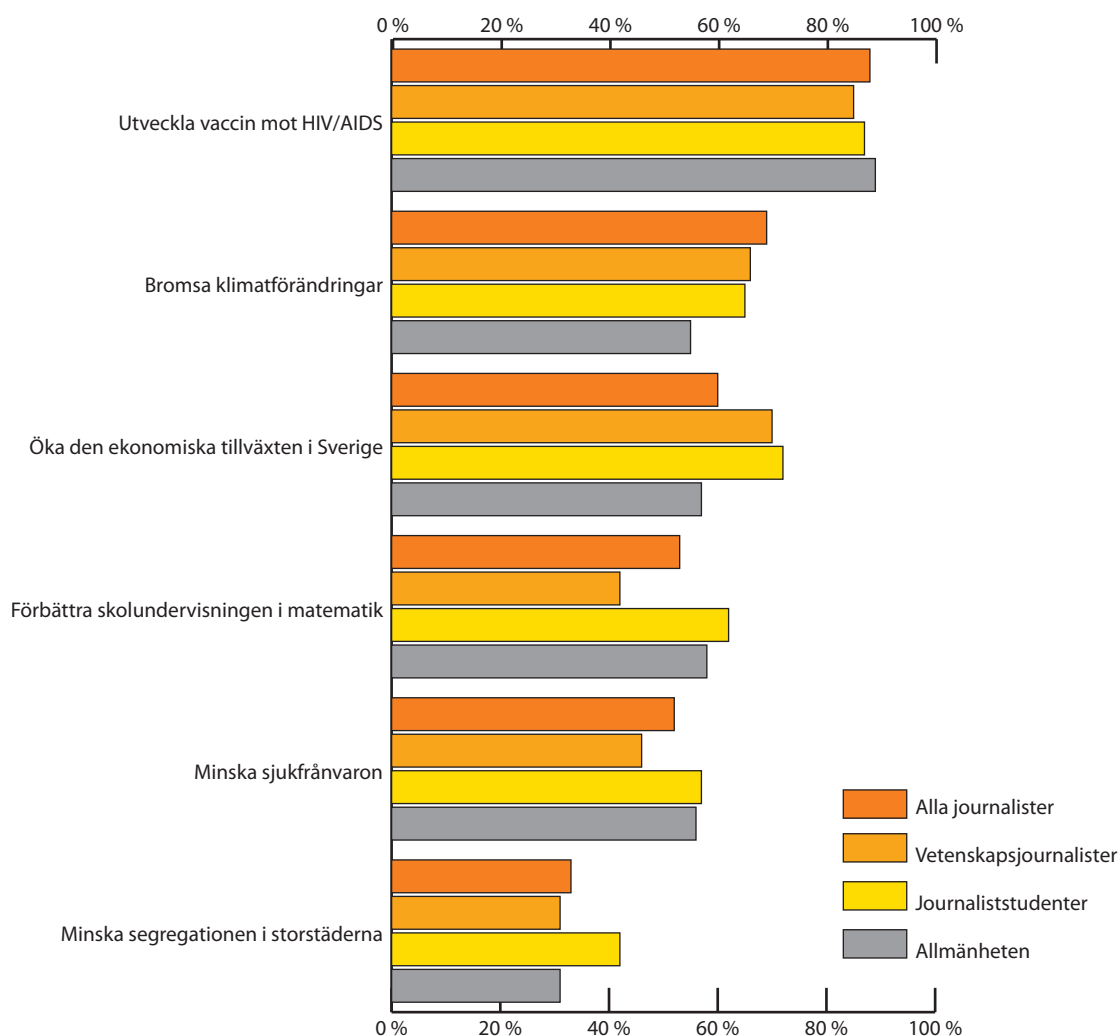
Journalister och allmänhet är också mycket eniga i att forskningen har goda möjligheter att inom tio år bidra till att utveckla medicin mot HIV/AIDS, och att den har små möjligheter att minska segregationen i storstäderna.

Journalisterna, främst vetenskapsjournalister och studenter, tror i större utsträckning än allmänheten att forskning kommer att bidra till en ökad ekonomisk tillväxt i Sverige, se Figur 10. Detta kan tyckas förvånande med tanke på att journalister som grupp står politiskt till vänster om mitten, men troligen har det mer att göra med ett starkt intresse för samhällsfrågor och politik (Journalist 2000).

Hela sju av tio journalister tror att forskning inom tio år kommer att bidra till att bromsa klimatförändringar, vilket är fler än andelen av allmänheten som tror det. Ett stort samhällsintresse kanske även här förklarar den större tilltron. Många av de miljöbefrämjande åtgärder som diskuteras har starka kopplingar till ekonomiska och politiska samhällsfrågor som ofta tas upp i medierna. Resultatet överensstämmer med det som framkom i Journalistundersökningen 1991, då en större andel av journalisterna än av allmänheten trodde på en förbättrad miljö i framtiden (Weibull 1991).

Bara drygt hälften av journalisterna, aningen färre än av allmänheten, tror att forskning kan bidra till att förbättra skolundervisningen i matematik. Vetenskapsjournalisterna är de mest skeptiska, medan studenterna har en väsentligt mer optimistisk syn. Ett liknande mönster finns i synen på forskningens möjligheter att minska sjukfrånvaron.

Journaliststudenternas tilltro till forskningens möjligheter är i de flesta fall större än de yrkesaktiva journalisternas, och när det gäller utveckling av HIV-vaccin och klimatförändringar ligger tilltron i samma nivå. Också om vi enbart ser till åldersgruppen 18–29 år är det dessa som är mest optimistiska jämfört med andra åldersgrupper.

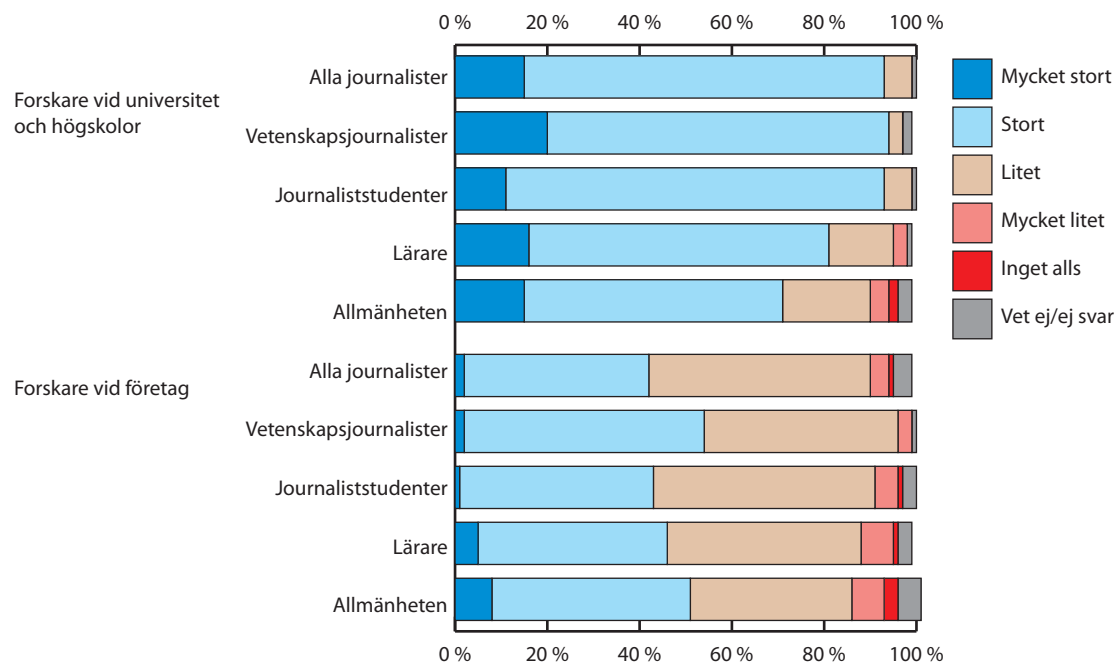
Figur 10: "Tror du att forskningen har goda möjligheter att inom 10 år bidra till att...?" Andel ja-svar. Jämförelse med allmänheten (VA 2005:4).

3.5. Ömsesidigt förtroende?

Från andra studier har vi sett att både forskare och journalister klagar på den andra sidans brist på förståelse. I en tidigare VA-studie framkom att forskare emellanåt undviker journalister, och till och med uttrycker en rädsla för att tala med dem (VA 2003:5). Hur står det egentligen till med journalisternas förtroende för det forskarna säger?

Journalister har stort förtroende för forskare

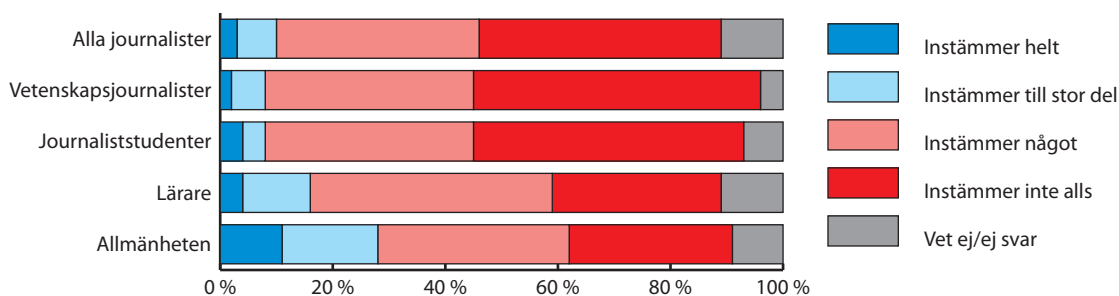
Journalisterna har generellt ett betydligt högre förtroende än allmänheten för forskare vid universitet och högskolor. Nio av tio journalister har ett stort eller mycket stort förtroende för dessa. Det är dock bara fyra av tio som har lika stort förtroende för forskare vid företag, vilket är något lägre än andelen av allmänheten. Undantaget är vetenskapsjournalisterna, av vilka över hälften har ett stort eller mycket stort förtroende även för företagsforskare, se Figur 11.

Figur 11: "Vilket förtroende har du för...?" Jämförelse med allmänheten (VA 2005:4) och lärare (VA 2004:4).

I journalistundersökningen från Göteborgs universitet 2000 sade sig en något mindre andel av journalisterna än av allmänheten ha ett stort eller mycket stort förtroende för universitet och högskolor (Journalist 2000). Bara drygt hälften angav i den studien att de hade ett högt eller mycket högt förtroende för dessa institutioner. Skillnaden kan bero på att vår fråga inriktades på forskarna snarare än institutionerna.

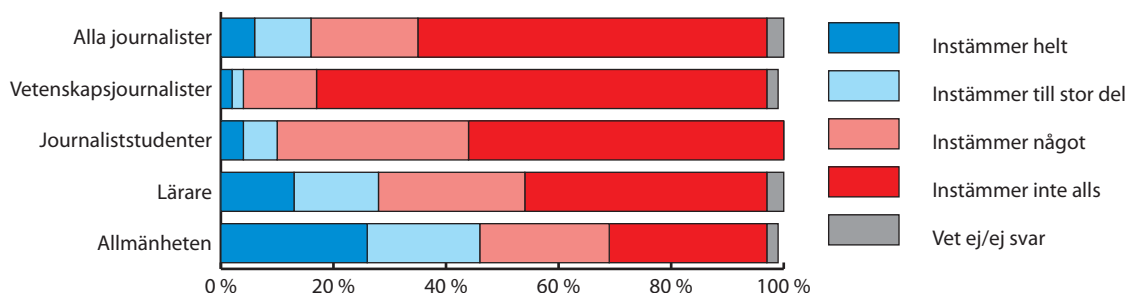
I linje med det höga förtroendet anser journalisterna i mindre utsträckning än allmänheten att forskare verkar pröva nya saker utan att tänka tillräckligt på riskerna, se Figur 12. Kanske beror det på att just detta intresserar journalister, att de därför ofta frågar forskare om risker och på så sätt får en större insikt i hur forskare faktiskt arbetar. Journalister är också stora mediekonsumenter, och tar därmed del av rapporter om hur, när och varför risker beaktats eller negligerats i större utsträckning än allmänheten. Finer diskuterar i sin bok problematiken kring rapportering av risker och kallar denna viktiga del av journalistiken för "minerad mark" för en vetenskapsjournalist (Finer 2005).

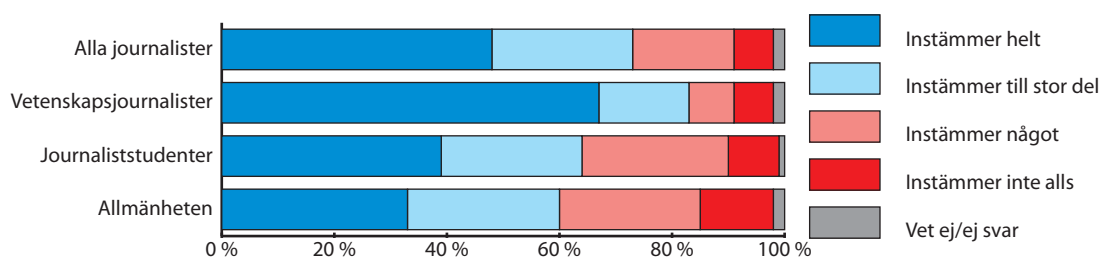
Figur 12: "Forskare verkar pröva nya saker utan att tänka tillräckligt på riskerna". Jämförelse med allmänheten (VA 2005:4) och lärare (VA 2004:4).

Attityderna till vad forskare ska syssla med följer samma mönster som de övergripande förtroendefrågorna. Journalisterna håller inte i lika stor utsträckning som allmänheten med om att forskare bara ska syssla med sådant som kan ge nyttiga resultat, se Figur 13. Journalisterna tycker också i högre grad än allmänheten att det är viktigt att satsa pengar på forskning även om den inte i första hand syftar till att ge nyttiga resultat, se Figur 14.

Andelen journalister som instämmer i den andra frågan är lägre än andelen som inte instämde i den första, men det är tydligt att journalisterna anser att grundläggande forskning är viktigare än vad allmänheten tycker. Vetenskapsjournalisterna är allra mest positiva till forskning som inte först och främst syftar till nyttiga resultat.

Figur 13: "Forskarna borde bara syssla med sådant som man tror kan ge nyttiga resultat". Jämförelse med allmänheten (VA 2005:4) och lärare (VA 2004:4).

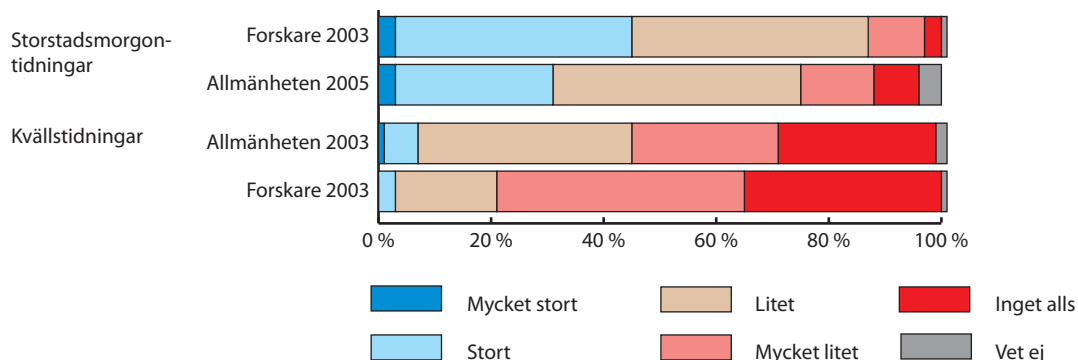

Figur 14: "Det är viktigt att satsa pengar på forskning även om den inte i första hand syftar till att ge nyttiga resultat" Jämförelse med allmänheten (VA 2005:4).

Ett högt förtroende för forskare är förstås positivt, så länge inte förtroendet blir så stort att det kritiska tänkandet påverkas. Å andra sidan menar exempelvis Sharon Dunwoody, amerikansk professor i journalistik och masskommunikation, att medvetenheten hos journalisterna om vikten av att använda flera forskarkällor blivit mycket större de senaste åren (Ekström 2005).

Forskarna och allmänheten har lågt förtroende för medier

Dessvärre är känslorna inte ömsesidiga. Forskarna har inte alls lika stort förtroende för journalister och medier som journalisterna har för forskarna. I en VA-studie 2003 angav bara tre procent av forskarna att de hade mycket stort förtroende för journalister på morgontidningar som Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet, och fyra av tio att de hade stort förtroende. 13 procent hade mycket litet förtroende eller inget alls. För kvällstidningarna (t.ex. Aftonbladet och Expressen) var förtroendet från forskarnas sida närmast obefintligt. Nästan åtta av tio angav att de hade mycket litet eller inget förtroende alls för kvällstidningsjournalister och bara tre procent hade stort förtroende, se Figur 15. I den amerikanska studien *Worlds Apart* hade 11 procent av de svarande forskarna stort förtroende för pressen och 22 procent knappt något förtroende alls. Två procent av forskarna i den studien hade stort förtroende för TV, 48 procent knappt något alls (Hartz 1997).

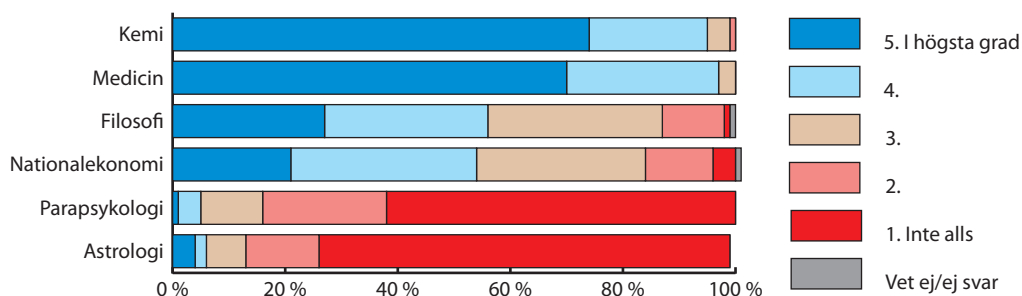
Figur 15: Forskares (VA 2003:4) och allmänhetens (VA 2003:3 och 2005:4) förtroende för journalister på storstadsmorgontidningar och kvällstidningar. Frågan löd: "Vilket förtroende har du för journalister på..."

Allmänheten har ännu lägre förtroende för journalister. 2005 angav tre respektive 28 procent att de hade mycket stort respektive stort förtroende för journalister på större storstadsmorgontidningar. Kvällstidningsjournalisterna tycks dock åtnjuta ett något högre förtroende hos allmänheten än hos forskarna. 2003 hade 53 procent av allmänheten inget eller mycket litet förtroende och 7 procent stort eller mycket stort förtroende för dessa. Journalister på TV klarar bedömningen bättre. 2004 hade 55 procent stort eller mycket stort förtroende för TV-journalister på Aktuellt, Rapport, TV4s Nyheterna och 58 procent hade lika stort förtroende för TV-journalister på undersökande program som Kalla Fakta och Uppdrag Granskning (VA 2004:3).

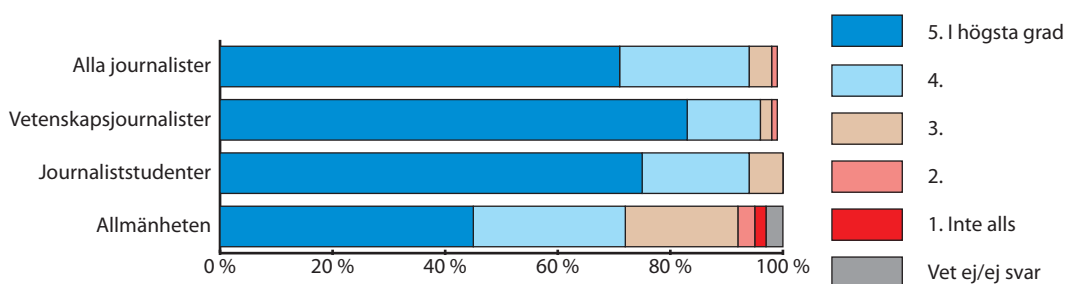
Svenskar ger ändå ett betydligt högre betyg åt medierna än exempelvis briter gör. I en studie 2002 uppgav hela sex av tio briter att de hade mycket litet eller inget förtroende för vetenskapliga resultat som presenteras i medierna (Hargreaves 2003).

3.6. Vad är vetenskap?

Som ett mått på kunskapen om vad vetenskap är har de svarande ombetts bedöma hur vetenskapliga en rad olika ämnen är. I likhet med allmänheten anser de allra flesta journalister att medicin är i hög grad vetenskapligt. En ännu större andel av journalisterna rankar dock kemi som i högsta grad vetenskapligt, vilket inte är fallet för allmänheten, Figurerna 16 och 17. Särskilt vetenskapsjournalisterna ser kemi som ytterst vetenskapligt. Mycket få av journalisterna är osäkra (svarar "vet ej") på frågorna om vetenskaplighet.

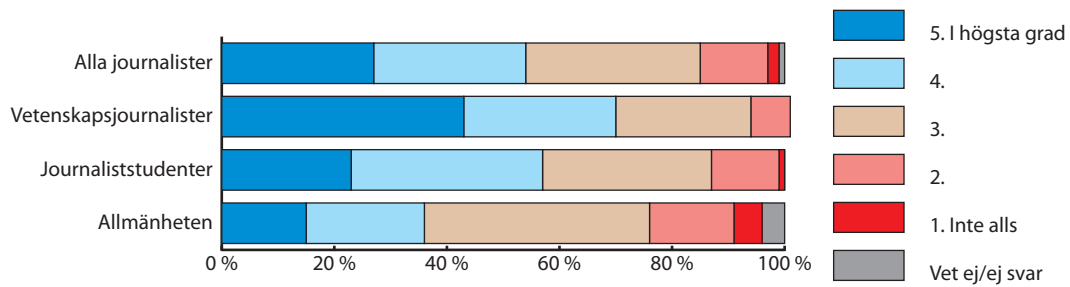
Figur 16: "I vilken utsträckning bedömer du följande ämnen som vetenskapliga?" Samtliga svarande.

Figur 17: Hur vetenskapligt är kemi? Jämförelse med allmänheten (VA 2005:4)

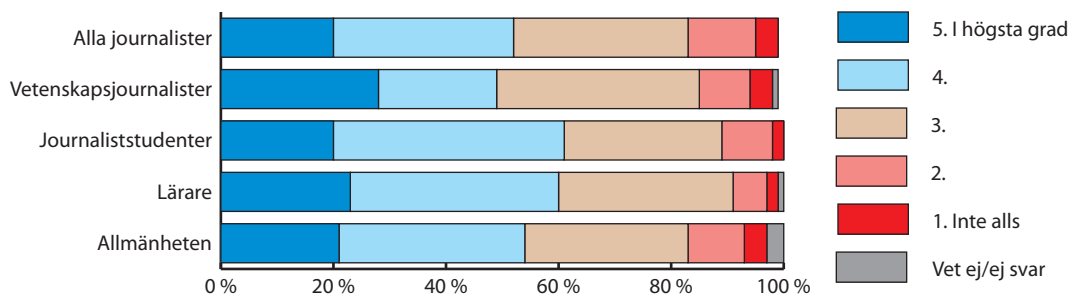
Filosofi anses vara väsentligt mindre vetenskapligt, även om journalisterna bedömer dess vetenskaplighet betydligt högre än allmänheten gör. De unga, mellan 18 och 29 år, bedömer filosofi allra minst vetenskapligt. Att bara drygt hälften av journalisterna och en tredjedel av allmänheten bedömer filosofi som i hög grad vetenskapligt är anmärkningsvärt. Lärare och forskare tycks ha misslyckats med att förmedla att den vetenskapliga metod som används i andra vetenskaper bygger på filosofiska teorier³. Och trots många diskussioner kring etik i både affärsmässiga och forsknings sammanhang, tycks inte heller detta kopplas till vetenskap i någon större utsträckning. Möjligen associerar många till uttrycket "att filosofera", vilket har en helt annan klang.

³Jämför den svenska titeln "filosofie doktor" (fil Dr). Internationell standard är PhD, "Philosophiae Doctor" eller på engelska Doctor of Philosophy.

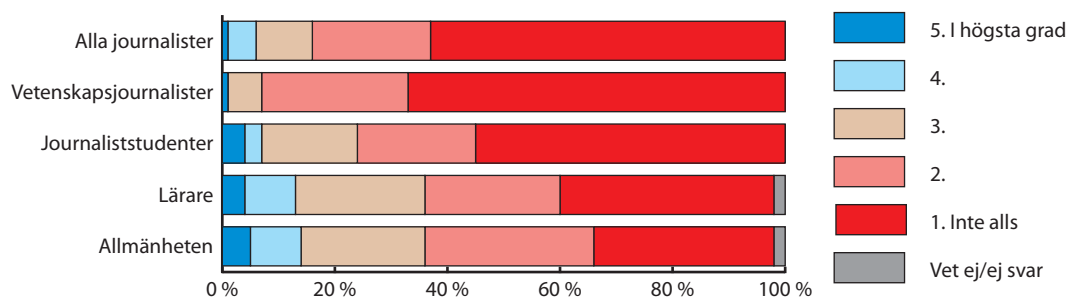
Figur 18. Hur vetenskapligt är filosofi? Jämförelse med allmänheten (VA 2005:4).

Nationalekonomi hamnar ytterligare något lägre i vetenskaplighet än filosofi, och här skiljer sig journalister och allmänhet inte mycket åt trots journalisternas intresse för samhällsfrågor och deras tilltro till att forskningen kan öka den ekonomiska tillväxten (se avsnitt 3.4), se Figur 19. Det är intressant att i just fallet nationalekonomi är det journaliststudenterna som i störst utsträckning bedömer ämnet som vetenskapligt, medan de flesta andra ämnen bedöms som mest vetenskapliga av vetenskapsjournalisterna.

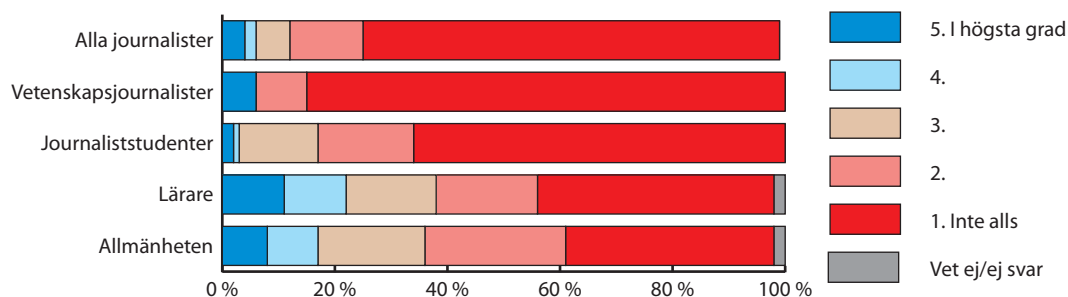

Figur 19: Hur vetenskapligt är nationalekonomi? Jämförelse med allmänheten (VA 2005:4) och lärare (VA 2004:4).

Det är ovanligt att journalister bedömer astrologi och parapsykologi som vetenskapliga ämnen. Väsentligt fler avfärdar dessa ämnen som *inte alls* vetenskapliga jämfört med allmänheten. Bland journalisterna är det märkligt nog i gruppen vetenskapsjournalister vi finner den största andelen som anser att astrologi är *i högsta grad* vetenskapligt. För dessa båda ämnen är det ingen av journalisterna som svarar att de inte vet hur de ska bedöma ämnet.

Figur 20: Hur vetenskapligt är parapsykologi? Jämförelse med allmänheten (VA 2004:3) och lärare (VA 2004:4).

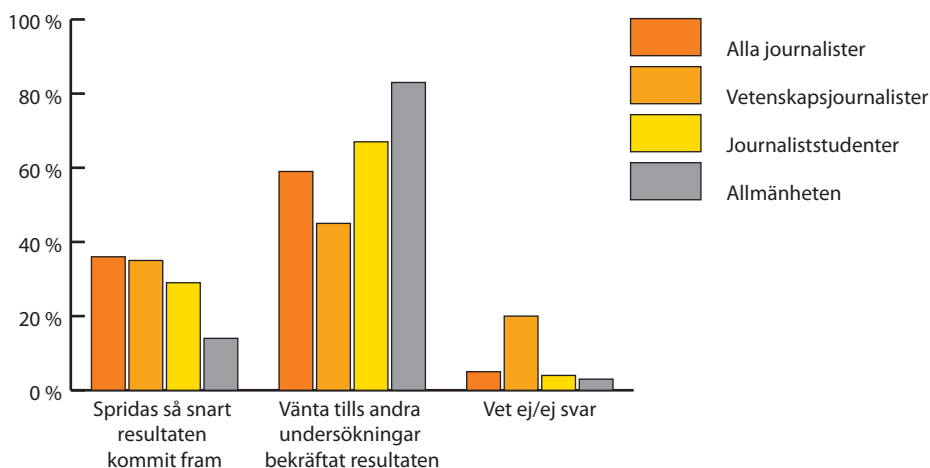

Figur 21: Hur vetenskapligt är astrologi? Jämförelse med allmänheten (VA 2005:4) och lärare (VA 2004:4).

3.7. Viktigt att snabbt sprida forskningsresultat

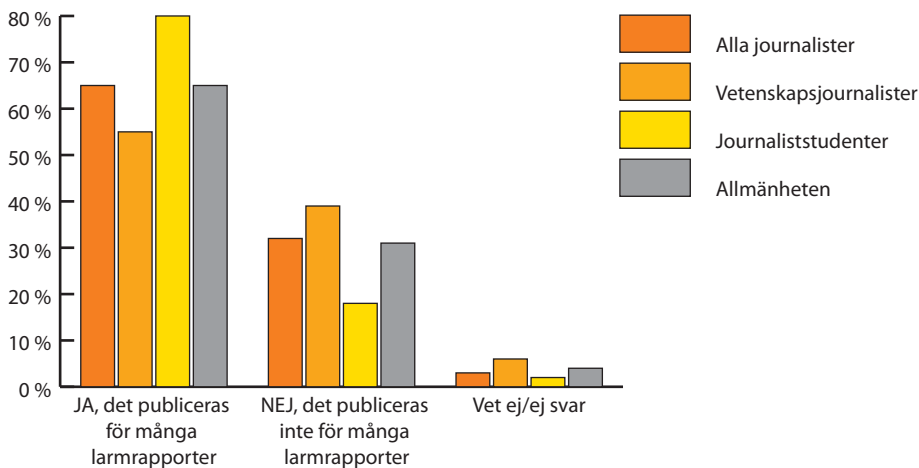
Bör nya forskningsrön spridas snabbt eller är det bättre att vänta in fler undersökningar som bekräftar resultaten? Publiceras det för många så kallade larmrapporter i media? Har journalister en annan syn än allmänheten på detta? Ja, att döma av våra resultat så skiljer sig journalisternas och allmänhetens åsikter åt.

Ungefär en tredjedel av journalisterna anser att resultaten ska spridas så snart de kommer fram, medan bara 14 procent av allmänheten tycker det. Urvalsgruppen vetenskapsjournalister är de som mest sällan vill vänta med spridning av resultat – mindre än hälften av dem vill vänta på att någon annan forskare hunnit bekräfta resultaten jämfört med sex av tio av alla journalister och två tredjedelar av journaliststudenterna. De unga är de som oftast tycker att det är bättre att vänta med spridningen. Drygt sju av tio i åldersgruppen 18–29 år anser det.

Figur 22: "Anser du att forskningsresultat som kan ha betydelse för människors hälsa ska spridas till allmänheten genast, även om resultaten kommer från en enda undersökning, eller anser du att man ska vänta med att informera allmänheten tills andra undersökningar hunnit bekräfta resultaten?" Jämförelse med allmänheten (VA 2005:4).

När det gäller synen på larmrapporter är journalister och allmänhet mer lika. Ungefär två tredjedelar tycker att det publiceras för många larmrapporter mot en tredjedel som inte tycker det. Studenterna utmärker sig genom att i mycket hög grad anse att larmrapporterna är för många. Hela åtta av tio journaliststudenter har den åsikten. Larmrapporter beskrivs i frågan som sådana forskningsresultat som kan ha betydelse för människors hälsa, och som publiceras innan de bekräftats eller motbevisats av andra forskare i syfte att varna människor för risker som har att göra med t.ex. vanor och livsstil.

Figur 23: "Forskningsresultat som kan ha betydelse för människors hälsa publiceras ibland innan de bekräftats eller motbevisats av andra forskare, i syfte att varna människor för risker som har att göra med t.ex. vanor eller livsstil. Tycker du att det publiceras för många så kallade larmrapporter, eller tycker du inte det?" Jämförelse med allmänheten (VA 2005:4).

Att vetenskapsjournalisterna i mindre utsträckning än andra vill vänta med spridning av forskningsresultat är intressant. De är också mindre kritiska till larmrapporter än övriga grupper, även om skillnaderna är små. Kanske tycker de att de klarar av balansgången mellan allmänintresse och vetenskaplig osäkerhet, och att de därmed inte ser larmrapporter som ett stort problem. Det är förstås också en vetenskapsjournalists uppgift att rapportera om nya forskningsrön. För den här gruppen journalister handlar det därför kanske snarare om att vara noga med källgranskning, och att använda flera källor, än att inte alls publicera.

Å andra sidan är många av vetenskapsjournalisterna osäkra. En av fem väljer att inte svara eller svara ”vet ej” på den första av frågorna. Detta kan tyda på en större insikt om att det ibland kan vara svårt att dra gränsen för vad som är lämpligt att publicera vid en viss tidpunkt.

3.8. Något mer...?

Avslutningsvis frågade vi intervjupersonerna om de hade några ytterligare synpunkter som de inte tyckte hade kommit fram under intervjun. Knappt en av fem svarande gav kommentarer.

Vissa av synpunkterna handlade om frågorna och svarsalternativen, t.ex. att den här typen av undersökning ger för generella svar, eller att världen inte är så enkel att den går att ordna in under de svarsalternativ som ges i frågorna.

Några pekade på vikten av framför allt den samhällsvetenskapliga, men även den humanistiska, forskningen – och att denna är undervärderad i Sverige. Några menade att forskning får för lite utrymme i medierna. Andra påpekade att det är medias uppgift att sälla bort ”överflödet”, exempelvis vissa larmrapporter.

En annan aspekt som togs upp var det upprepade utnyttjandet av ”kändisforskare” i media. Några menade att journalister oftare borde söka upp andra källor än de som vanligen används – och också oftare gå till den ursprungliga källan i stället för att låta samma välkända forskare uttala sig – även om det tar mer tid eller är besvärligt. Liknande tankegångar finns i boken *Fokus Forskning*, där författaren konstaterar att journalisterna kan bli för lojala mot sina ”favoritkällor” (Finer 2005).

3.9. Summering av resultaten

Här följer en summering av de viktigaste resultaten av undersökningen.

- Journalister har ofta kontakter med forskare. Två tredjedelar av ett snitt av alla slags journalister har kontakter med forskare en vanlig arbetsmånad.
- Deras erfarenheter av forskarkontakterna är övervägande positiva, och de flesta tycker att forskarna varit tillmötesgående och trevliga. Negativa erfarenheter handlar främst om kommunikationen; att forskarna inte uttrycker sig på ett begripligt sätt och inte ”förstår hur media fungerar”.
- Internet är den viktigaste källan när journalister söker kunskap om forskning. Många efterfrågar i öppna svar Internet-baserade hjälpmedel för att t.ex. hitta vilken forskare som kan vad. Två av tio av snittgruppen använder Expertsvar, som är en sådan tjänst. Journalister besöker museer om vetenskap eller teknik i ungefär lika hög grad som allmänheten.
- Journalisterna önskar lättillgängligare information om nya forskningsresultat, helst på Internet, av forskarna.
- Som största hinder för en tillfredsställande rapportering om forskningsrön ser journalisterna sin egen kunskapsbrist, samt brist på tid, resurser och utrymme i media.
- Journalisterna har en positiv syn på den vetenskapliga och tekniska utvecklingen och en positiv attityd gentemot forskare. De tycker mer sällan än allmänheten att vetenskap och teknik är för svårt att förstå.
- Journalister har stort förtroende för forskare vid universitet och högskola, större än vad allmänheten har. Däremot är förtroendet för forskare vid företag lägre än allmänhetens.
- Förtroendet för nyhetsbyråer är högt, men lägre än för forskarna. Däremot har journalister lågt förtroende för ”bloggar” som källa.
- Journalister anser i mycket högre grad än allmänheten att kemi och filosofi är vetenskapliga ämnen.
- De tycker i lägre grad än allmänheten att astrologi och parapsykologi är vetenskapligt.
- Journalister anser i större utsträckning än allmänheten att det är viktigt att snabbt sprida forskningsresultat, även om många också anser att det publiceras för många larmrapporter.
- De understryker att media har ett ansvar att sälla bland larmrapporterna.
- En synpunkt som framförs är att media bör se till att inte samma ”kändisforskare” används varje gång ett ämne kommenteras.

4. Slutsatser

Kontakter och informationskanaler

Journalister har mycket kontakt med forskare, men det behövs förbättringar i kommunikationen dem emellan. De flesta journalister har goda erfarenheter av sina kontakter med forskare, vilka oftast sker via telefonsamtal. Personliga möten är också vanliga.

Journalisterna använder oftast Internet när de behöver kunskap om vetenskap och forskningsresultat, därefter frågar de forskare direkt.

Ett arbetssätt som passar journalister är alltså att först söka information om den forskning och de nya rön som de är intresserade av på Internet, och sedan ringa upp den aktuella forskaren för ett personligt samtal. Internettjänster som hjälper journalisten att finna information och lämpliga källor fyller därmed en viktig funktion.

Attityder och förtroende

Journalister är positiva till forskning även när den inte i första hand syftar till nyttiga resultat och till vetenskaplig utveckling. De har ett mycket högt förtroende för forskare och de anser mer sällan än allmänheten att forskare tänker för lite på riskerna med sin forskning.

Journalister har en större tilltro än allmänheten till att forskning kan bidra till en ökad ekonomisk tillväxt, vilket kan hänga samman med ett starkt samhällsengagemang. Journaliststudenterna tillhör de mest optimistiska när det gäller tilltro till forskningens möjligheter.

En risk med det stora förtroendet för forskning och forskare kan möjligen vara en övertro på vad forskare säger.

Kunskap och kommunikation

Journalister är självkritiska och tycker att deras egen kunskapsbrist är ett hinder för tillfredsställande rapportering. Samtidigt ger det enkla testet med bedömning av olika ämnens vetenskaplighet en bild av journalister som en kunnig grupp. De har också ofta en lång och bred utbildning – många har utbildat sig inom andra områden innan de blev journalister. Men eftersom de ofta saknar detaljerade sakkunskaper i det ämne de ska rapportera om, har de små möjligheter att bedöma rimligheten i enskilda forskningsrön. Kanske är självkritiken också ett utslag av de kommunikationsproblem som framkommer i de öppna svaren – t.ex. att forskare ibland är svåra att förstå och använder ett kryptiskt språk.

Journalister behöver tydlig och konkret information från forskarna om forskningsresultaten och deras betydelse i ett större sammanhang. Forskare behöver bli bättre på att lyfta fram poängerna med sin forskning, och berätta det viktigaste först. Journalisterna å sin sida måste i sin kommunikation med forskare vara tydliga med vad uppgifterna ska användas till, och kanske förklara varför bakgrundsinformation och detaljer inte kan rapporteras. Båda sidor behöver alltså lära sig mer om och öka förståelsen för varandras arbetssätt och villkor.

5. Litteratur

1. Ideland, Malin (2002). *Det gäller livet: mediernas roll i stamcellsdebatten*. Inst. f. Mediestudier.
2. Ellboj, Gabriella och Barthélemy, Charlotte (2003). *Mötet mellan skilda världar: En studie av relationen mellan forskare och journalister vid akrylamidlarmeret*. C-uppsats i Medie- och kommunikationsvetenskap, Sociologiska institutionen vid Lunds Universitet.
3. Parker Nick (2002). *Biotech Bias on the Editorial and Opinion Pages of Major United States Newspapers and News Magazines*. Foods First, USA.
4. Weibull, Lennart och Asp, Kent (1991). *Svenska Journalister – ett Grupporträtt*. Tidens förlag, Stockholm.
5. Journalist 2000 (flera författare), *JMG Granskaren 2-3 2001*, Göteborgs universitet 2001.
6. Hartz, Jim and Chappell, Rick (1997). *Worlds apart: How the Distance Between Science and Journalism Threatens America's Future*, Report 98-F02, First Amendment Center, USA. (www.freedomforum.org)
7. Hargreaves, Ian and Ferguson, Galit (2000). *Who's misunderstanding whom? Bridging the gulf of Understanding Between the Public, Media and Science*. ESRC, London, UK. (www.esrc.ac.uk)
8. Hargreaves, Ian. Lewis, Justin and Speers, Tammy (2003). *Towards a better map: Science, public and the media*, ESRC, London UK, ISBN 0-86226-291-7. (www.esrc.ac.uk)
9. Finer, D. Thomson, G. och Björkman, N-M. Ally, advocate, analyst, agenda-setter? Positions and perceptions of Swedish medical journalists. *Patient Education and Counseling* 30 (1997), p 71-81.
10. Maier, Scott R. Numeracy in the Newsroom: A Case Study of Mathematical Competence and Confidence. *Journalism and Mass Communication Quarterly* 80 (2003), p. 921-936.
11. Ekström, Anders (red.) (2004). *Den mediala vetenskapen*. SISTER Skrifter 10, Nya Doxa.
12. Finer, David (2005). *Fokus Forskning – Vetenskapsjournalistikens olika roller*, Inst. f. Mediestudier, 2005.
13. Observer (2005), *Bloggbubbla eller ny arena för opinionsbildning? – bloggarna och valet 2006*. Observer Sverige april 2005. (www.observer.se)
14. Våge, Lars. Stattin, Erik och Nygren, Gunnar (2005). *Bloggtider*. Inst. f. Mediestudier.

VA-rapporter

2002:2 *Allmänhetens syn på Vetenskap*

2003:3 *Allmänhetens syn på Vetenskap 2003*

2003:4 *Forskares syn på Vetenskap och Allmänhet – en intervjuundersökning*

2004:3 *Allmänhetens syn på Vetenskap 2004*

2004:4 *Lärares syn på Vetenskap – intervjuundersökning 2004*

2004:5 *Forskares syn på samtal med allmänheten – en fokusgruppsstudie*

2005:4 *Allmänhetens syn på Vetenskap 2005*

2005:5 *Vetenskap i Press – en innehållsanalys*

Bilaga 1: Bakgrund, tidigare studier

Journalistundersökningarna, Göteborgs universitet

Göteborgs Universitet har sedan 1989 genomfört fyra undersökningar av journalisters attityder på en mängd områden, de s.k. Journalistundersökningarna. En ny undersökning genomförs under 2005 och kommer att publiceras 2006. Undersökningarna behandlar framför allt samhällsfrågor, politik och media.

”Svenska Journalister – ett Grupporträtt”, 1991

I denna bok rapporteras undersökningen från 1989, inklusive jämförelser med siffror från 1969. Undersökningen omfattade 1 500 medlemmar i Svenska Journalistförbundet SJF, och svarsfrekvensen var 59 procent.

Genomsnittsjournalisten år 1969 var en man, 37 år gammal, från socialgrupp II (d.v.s. ”medelklass”), utan formell journalistisk utbildning. 1989 är genomsnittsjournalisten fortfarande en man, men nu något äldre, 41 år, kommer från en storstad och är relativt högutbildad. En yngre generation av välutbildade tjänstemannabarn från storstäderna har börjat komma in i journalistkåren.

Att utbildningsnivån har höjts kraftigt bland journalisterna har sin förklaring i att journalistutbildningen blev klassad som högskoleutbildning först 1967. 60 procent av journalistkåren har 1989 en högskole- eller universitetsutbildning, jämfört med 22 procent av allmänheten. Politiskt placerar sig journalisterna något mer till vänster om mitten än allmänheten.

Undersökningen innehåller inga direkta frågor om vetenskap eller forskare. Däremot finns frågor om synen på framtiden. På frågan ”kommer miljön i framtiden att förbättras, försämraras eller vara ungefär som i dag” svarar 64 procent av journalisterna att de tror på en förbättring, jämfört med 57 procent av allmänheten. På frågan om den ekonomiska levnadsstandarden kommer att förbättras eller försämraras i framtiden svarar 25 procent av journalisterna att de tror att den förbättras och 36 procent att den försämraras. Allmänheten svarar oftast ”ungefär som i dag”.

”Journalist 2000”

Resultaten från den senaste journalistundersökningen år 2000 publicerades i ”JMG Granskaren” nr 2-3 2001. 2 000 av SJFs medlemmar tillfrågades, och svarsfrekvensen var 64 procent. Slutsatser om de svenska journalisterna 2000:

- ”Journalister liknar i stor utsträckning en urban, högutbildad, samhällsintresserad allmänhet – både vad det gäller vanor och åsikter” (citater)
- De ligger politiskt till vänster om genomsnittet av allmänheten.
- De följer opinionstrender snabbare än genomsnittet, de har en större nyhetskonsumtion och ett större intresse för mediefrågor.
- De ser i större utsträckning än allmänheten positivt på de traditionella medierna (d.v.s. tidningar, radio och TV snarare än Internet)

- Inte så mycket har hänt under tioårsperioden 1989 – 2000 med avseende på social bakgrund och åsikter, men kvinnorna har blivit fler och utbildningsnivån har höjts ytterligare. Författarna pekar också på en växande ny grupp unga journalister inom kommersiella radio- och TV-företag, som har andra ideal och livsstilsmönster än de tidigare grupperna.

Här finns ”förtroende för universitet och högskolor” med bland frågorna. En något mindre andel av journalisterna (54 procent) än av allmänheten svarar att de har högt eller mycket högt förtroende för dessa institutioner. Skillnaden är dock liten mellan journalister och allmänhet.

Worlds apart, USA

Studien ”Worlds apart” publicerades av First Amendment Center i USA 1997, och mätte forskares och journalisters attityder gentemot varandra. Totalt fick 3 600 journalister och 2 000 forskare enkäten, och en tredjedel i varje grupp svarade. 77 procent av de svarande journalisterna och 90 procent av de svarande forskarna var män.

Huvudsakliga slutsatser:

- Forskare klagar över att journalister inte förstår de grundläggande vetenskapliga metoderna.
- Journalister klagar över att forskare är för upptagna av sin egen esoteriska jargong, och misslyckas med att på ett begripligt sätt förklara vad de gör.
- Forskare tycker att journalister förenklar komplexa frågor för mycket.
- Reportrar tycker att forskare inte förstår att ”nyheter” är färskvara, som måste göras relevant för läsaren/tittaren/lyssnaren.
- Man tror trots allt att bristerna i kommunikationen mest är tekniska och möjliga att åtgärda, snarare än inbyggda i systemet och oförenliga.
- Båda grupperna ansåg att den amerikanska allmänheten ofta är förvirrad och godtrogen, mest beroende på dåliga kunskaper (”low level of scientific literacy”).
- Förtroendet för pressen är lågt. Endast 11 procent av forskarna säger att de har stort förtroende för pressen, medan 22 procent knappt har något förtroende alls. Av journalisterna var det bara 4 procent som knappt har något förtroende för pressen, medan 35 procent uppger ett stort förtroende.
- TV åtnjuter än mindre förtroende – i bägge läger. 48 procent av forskarna och 27 procent av journalisterna har knappast något förtroende för TV, medan 2 procent av forskarna och 13 procent av journalisterna har stort förtroende.
- Medicin/hälsa är det område som är intressantast att bevaka för de amerikanska journalisterna. Det är också här som de oftast går *direkt* till den vetenskapliga publikationen, och använder den som källa⁴. När journalisterna ska rapportera om ämnen

⁴Ett exempel på vetenskaplig tidskrift som användes var *New England Journal of Medicine*, vilken används flitigt av vetenskapsjournalister även i Sverige.

som fysik, kemi, rymden, m.m., använder de däremot vetenskapliga publikationer i mycket mindre utsträckning. De läser således sällan tidskrifter som *Physical Review Letters* eller *Journal of Geophysical Research*. Den slutsats som författarna drar är att de sistnämnda tidskrifterna måste bli mer "journalistvänliga".

Who's misunderstanding whom?, UK

Economic and Social Research Council, ESRC, Storbritannien, undersökte hösten 1999 vetenskapsjournalisters syn på forskare och på rapporteringen av vetenskap i media. 50 journalister kontaktades, varav 31 svarade på enkäten som även kompletterades med djupintervjuer.

Huvudsakliga slutsatser:

- Fem av de 31 svarande har ingen högre utbildning och hela 21 tycker att sådan är oviktig för vetenskapsjournalister. Eftersom de måste rapportera om nyheter inom ett mycket bredare fält än de själva kan ha egna kvalifikationer inom, anser de att kunskaperna inte spelar någon roll.
- De flesta uppger att de arbetar åt the Guardian/Observer eller the Times. Hälften anser att Daily Telegraph är den bästa tidningen när det gäller att rapportera om vetenskap. Där jobbar också den journalist som de flesta rankar högst, nämligen Roger Highfield. Alla vetenskapsjournalister som i studien namnges för "ranking" är män.
- Många tycker att "mainstream media" gör ett ganska dåligt jobb när det gäller att presentera vetenskap och forskare. Hälften tycker att de sköter sig "inadequately".
- Över hälften svarar "not well at all" på frågan om de anser att forskarna förstår sig på arbetssättet i media. *Ingen* svarar "thoroughly"!
- Åtta av tio tycker att forskare är ineffektiva i att få ut sina budskap i media.
- Flera påpekar att de aldrig får tag i de forskare de skulle vilja tala med, eftersom de "gömmar sig" bakom en kader av PR-folk på universiteten och hos finansierarna.
- Journalisterna pekar på att allmänheten är okunnig, även om ett flertal anser att den blivit mer kunnig de senaste tio åren.
- I överensstämmelse med detta ser de flesta av journalisterna som sin främsta uppgift att "educate and inform the public".

Önskemål till forskarna som framkom i studien:

- Skriv böcker om era personliga erfarenheter av vetenskap!
- Var mer öppna och tänk mer på hur ni kan kommunicera med icke-forskare. Att använda forskarjargong är inte ett tecken på stort intellekt, utan på lathet!
- Inse att en väsentlig del i ert arbete är att berätta om det!

I ”Science and the media – Towards a better map”, som är en uppföljande rapport från ESRC, gjordes en innehållsanalys av olika medier (dags- och kvällspress, TV och radio) fokuserad på tre områden: klimatförändringar, MMR-vaccin och kloning. Dessutom gjordes en tvåstegsenkät där man undersökte hur människor uppfattade de tre områdena och huruvida deras inställning och kunskaper ändrades över tiden. Författarna ser klara kopplingar mellan det sätt som media väljer att presentera vetenskapliga resultat på och folks attityder och kunskaper.

Intressant med tanke på journalisternas inställning till sin uppgift är att människor i den här studien inte lärt sig särskilt mycket under de månader som studien täckte. Nästan sex av tio sade sig också ha lågt förtroende för vetenskapliga resultat som presenteras i media. På en fråga om de tycker att forskare borde publicera resultat som går emot den vedertagna uppfattningen omedelbart, eller om man borde vänta tills andra forskare bekräftar resultaten med egna undersökningar, svarade mindre än hälften att man borde vänta, och drygt en tredjedel att man borde publicera nyheten omedelbart.

Medicinjournalisters attityder, Sverige

Finer m.fl. publicerade 1997 en enkätundersökning omfattande 110 medlemmar (varav 61 svarade) i Sällskapet Svenska Medicinjournalister (SSM). Studien inriktades på rollen som medicinjournalist: Vilka är de främsta yrkesrelaterade problemen, hur ser de på sin roll som journalister, vilka är deras attityder till medicinsk forskning, hur ser de på traditionella mediciner kontra alternativmedicin, och vilken potential finns det för vidare samarbete mellan medicinjournalister och läkare?

En övergripande slutsats är att medicinjournalisterna, vid en jämförelse med journalistundersökningen 1989 (Weibull), är som andra journalister men att medicinjournalisterna i något högre grad ser den utbildande, faktaförmedlande funktionen som viktigare än ”vakthundsfunktionen”. Detta liknar den inställning som de brittiska vetenskapsjournalisterna i studien från ESRC hade till sitt arbete.

Över 80 procent anger respekt för fakta, goda källor samt ansvarskänsla som de allra viktigaste attributen hos en medicinjournalist. Nästan alla (95 procent) anser att de själva innehar (svarar ”ja, absolut” eller ”ja, delvis” på en skala från ”ja, absolut” till ”nej, inte alls”) alla dessa egenskaper!

Den egenskap som de oftast anger att de saknar, alternativt har för lite av, är medicinska kunskaper och analytisk förmåga. De största problemen för övrigt anser de är deras egna krav på sig själva, arbetsrelaterad stress och tidsbrist.

En majoritet av de svarande har stort förtroende för den medicinska forskningen. Sex av tio instämmer i påståendet att denna är ”en hörnsten i vårt samhälle”. Nästan hälften håller med om påståendet att biomedicinsk forskning på lång sikt kommer att lösa de flesta sjukdomsproblem.

Attityderna till alternativmedicin verkar vara kluvna. Å ena sidan instämmer tre fjärdedelar i ett negativt påstående om kommersialisering och lurendrejeri, och bara en femtedel anser att alternativmedicin får för lite plats i media. Men å andra sidan håller åtta av tio med om att det är värdefullt att alternativmedicinen finns som ett komplement till den etablerade bio-

medicinska vetenskapen. Drygt hälften tycker dessutom att alternativmedicin är förbisedd i Sverige och åtta av tio håller inte med om att alternativmedicinen kommer att försvinna när vetenskapliga förklaringar till nuvarande sjukdomar har klargjorts.

Attityderna till läkemedel är ganska kritiska. Två tredjedelar menar att de bara skulle använda läkemedel i en akut situation, och åtta av tio håller med om att alla läkemedel har biverkningar. Mer än sju av tio menar att läkare ger för lite information om läkemedlen till sina patienter och lika många att läkemedel skrivs ut för lättvindigt. Men samtidigt har 45 procent stort förtroende för läkemedelsindustrin jämfört med 36 procent som inte har det. Ungefär lika många (41 resp. 43 procent) svarar ja respektive nej på om massmedia skriver alltför negativt om läkemedel.

Författarna sammanfattar resultaten med att ge en bild av medicinjournalister som myckethängivna, motiverade och kvalificerade, men också utsatta för både egenpåtagan och arbetsrelaterad stress.

Journalisters attityder till och kunskaper i matematik, USA

Bakgrunden till en studie 2003 från University of Oregon är den rådande uppfattningen att journalister lider av "innumeracy", d.v.s. är dåliga på att hantera siffror och sannolikheter⁵, och att de därför använder sifferresultat på ett olyckligt och ibland helt felaktigt sätt. Syftet med studien var att undersöka journalisters matematikkunskaper och komma med rekommendationer för framtida satsningar på både redaktioner och journalistutbildningar.

I studien deltog 148 personer (66 kvinnor, 82 män) i ett antal workshops där deltagarna dels fick göra "matteprov" som testade grundläggande matematiska kunskaper som t.ex. procenträkning, dels svara på frågor om sig själva. Deltagarna arbetade som reportrar, redigerare, redaktörer, och nyhetsresearchers vid en dagstidning (fotografer, art directors och liknande exkluderades).

Åtta av tio deltagare hade tagit minst en college- eller universitetskurs i matematik, men det var i genomsnitt mer än 18 år sedan. Snittresultatet i undersökningens mattetest var 17,1 poäng av 25 möjliga. 23 procent missade max tre frågor och 18 procent klarade färre än hälften av frågorna. På redaktionsnivå var det nyhetsredaktionen som klarade sig bäst, även om skillnaderna var små. Det fanns en betydande skillnad mellan kunskaperna hos dem som arbetade på lokalredaktionerna och personalen på centralredaktionen, vilket man inte kunde hitta någon naturlig förklaring till. Män presterade bättre än kvinnor, och de största könsskillnaderna fanns bland de yngsta deltagarna i studien.

⁵**Innumeracy** definieras som "an inability to deal comfortably with the fundamental notions of numbers and chance." (John Allen Paulos, *Innumeracy: Mathematical Illiteracy and Its Consequences* (NY:Hill and Wang,1988), 3)

Som ett slags attitydmått mättes *math confidence*⁶, som skulle kunna översättas med ”matematisk självkänsla”. Deltagarna fick skatta sin egen förmåga på en skala mellan 1 och 5, där 1 är lägsta möjliga förmåga, och 5 är den högsta nivån. Det genomsnittliga resultatet blev 3,14. Det fanns en signifikant skillnad mellan männens och kvinnornas tro på sina förmågor (snittvärde 3,4 jämfört med 2,9), och dessa könsskillnader var störst bland de yngre. Kvinnornas snittbetyg från skolan var bättre än männens, men de trodde likväl mindre på sin förmåga än männen och presterade också sämre på testerna i den här studien.

Maier pekar i sina slutsatser på att det trots allt finns en tydlig koppling mellan prestation i grundskolan och hur man senare i livet både presterar och tror på sig själv. Det är alltså viktigt att satsa på matematiken tidigt. Maier menar också att studiens resultat stöder uppfattningen att journalistik är ett av de ämnen som de som inte gillar eller klarar matematiken i skolan ”flyr till”. Han konstaterar att det är viktigt att ledningarna för tidningarna inser och förmedlar att matematikkunskaper är viktiga för journalister.

⁶“Journalists were administered a slightly revised version of the Fennema-Sherman Confidence in Learning Mathematics Scale, which was developed in 1976 to measure ‘**confidence in one’s ability to learn and to perform well on mathematical tasks**’ This particular attitudinal scale was chosen because of the strong research evidence supporting the relationship between confidence in math and performance in math.” (Fennema and Sherman, “*Fennema-Sherman Mathematics Attitudes Scale*”)

Bilaga 2: Målgruppen

Intervjuerna genomfördes av Temo under tiden den 26 augusti till 15 september 2005. Undersökningen omfattade tre olika urvalsgrupper. Den största gruppen utgjordes av 400 journalister med alla sorters inriktningar. Utöver detta gjordes två fördjupningsurval, dels 50 vetenskapsjournalister och dels 100 studenter vid journalistutbildningar vid universitet och högskola. Totalt svarade alltså 550 journalister på intervjufrågorna. Här följer ett antal fakta om varje urvalsgrupp.

Gruppen *alla sorters journalister*

Kön, ålder och bostadsort?

- 52 procent är män
- 66 procent har arbetat som journalist i över tio år
- 67 procent är mer än 40 år, varav 39 procent är äldre än 50 år
- 57 procent bor i en storstadsregion, 20 procent i en mindre stad (max 50 000 inv.)

Utbildning?

- 49 procent har journalistutbildning från universitet eller högskola
- 40 procent har annan akademisk grundutbildning
- 18 procent annan journalist- eller medieutbildning
- En procent har forskarutbildning

Arbete i dag? (flera svar kunde anges)

- 45 procent som nyhetsjournalist eller allmänreporter
- 10 procent som vetenskapsjournalist
- 50 procent som annan specialreporter
- 11 procent som arbetsledare eller chef
- 95 procent arbetar inom pressen. Av dessa är
 - 54 procent i bransch- eller specialpress
 - 30 procent i vecko- och månadspress
 - 28 procent på morgontidning
 - Två procent på kvällstidning
- Tre procent arbetar på TV
- Fyra procent arbetar med radio
- En procent arbetar på nyhetsbyrå
- Nio procent arbetar med webb

Gruppen *vetenskapsjournalister*

Denna grupp består av dem i föregående urval som svarat att de arbetar som vetenskapsjournalist i dag, kompletterat med ett fördjupningsurval vetenskapsjournalister, totalt 89 svarande.

Kön, ålder och bostadsort?

- 50 procent är män
- 64 procent är äldre än 40 år, varav 40 procent äldre än 50 år
- 92 procent har arbetat som journalist längre än fem år, 56 procent längre än tio år

- 84 procent bor i storstadsregion, bara två procent i mindre stad (max 50 000 inv.) och sex procent på landsbygden (max 3000 inv.)

Utbildning?

- 58 procent har journalistutbildning från universitet eller högskola
- 56 procent har annan akademisk grundutbildning
- Sex procent har annan journalist- eller medieutbildning
- Tio procent har forskarutbildning

Arbetar i dag? (flera svar kunde anges)

- 75 procent som vetenskapsjournalist
- 33 procent som nyhetsjournalist eller allmänreporter
- 34 procent som annan slags specialreporter
- 22 procent som arbetsledare eller chef
- 89 procent inom pressen. Av dessa är
 - 65 procent i bransch- eller specialpress
 - 39 procent i vecko- och månadspress
 - 11 procent på en morgontidning
 - En procent på kvällstidning
- 8 procent arbetar med TV
- Sex procent arbetar med radio
- 13 procent arbetar med webb

Gruppen journaliststudenter

Kön ålder och bostadsort:

- 44 procent är män
- 66 procent yngre än 30 år, 26 procent mellan 30 och 39.
- 66 procent är bosatta i en storstadsregion, 23 procent i medelstor stad (50 000 – 250 000 inv.)

Utbildning?

- 59 procent uppger att de studerar på journalistutbildning i dag
- 51 procent av studenterna har fullgjort en annan akademisk grundutbildning innan de påbörjade journalistutbildningen
- Tre procent har en forskarutbildning

Arbetar journalistiskt i dag?

- 41 procent uppger sig ha ett journalistiskt arbete i dag (troligen kombineras jobb och utbildning)
- 73 procent av dessa arbetar som nyhetsjournalist eller allmänreporter
- 22 procent som annan specialreporter
- 71 procent arbetar inom press. Av dessa är
 - o 66 procent på morgontidning
 - o 10 procent på kvällstidning
 - o Sju procent i vecko- eller månadspress
 - o 17 procent i bransch- eller annan specialpress
- 20 procent arbetar med TV
- Sju procent arbetar med radio
- Sju procent arbetar på en nyhetsbyrå
- Två procent arbetar med webb

Bilaga 3: Frågorna

- Intervjufrågorna ställdes till alla intervjupersoner, om ej annat specificeras vid respektive fråga.
- A. Inledningsfråga**
- A1.
Har du ett journalistiskt arbete eller studerar du på en journalistutbildning i dag?
- Ja, jag har ett journalistiskt arbete (Om IP rvekar: inkluderar researcher, redaktör, illustratör, fotograf, chef)
 - Ja, studerar på en journalistutbildning
 - Nej -> AVSLUTA!
- B. Journalister om forskning**
- B1.
OM HÄR ETT JOURNALISTISKT ARBETE
Har Du under en normal arbetsmånad kontakt med forskare vid något av följande?
- LÄS UPP! FLERA SVAR MÖJLIGT.
- Forskare vid universitet eller högskola
 - Forskare vid företag
 - Nej, har inte kontakt med forskare under en normal arbetsmånad
 - Vet ej/ej svar (LÄS EJ UPP!)
- B2.
OM HÄR KONTAKT
De forskare som du har kontakt med, inom vilket eller vilka av följande ämnesområden är de främst verksamma?
- LÄS UPP! FLERA SVAR MÖJLIGT!
1. Naturvetenskap eller teknik
 2. Humaniora eller samhällsvetenskap
 3. Medicin och hälsa
 4. Annat ämnesområde
 5. Vet ej/ej svar (LÄS EJ UPP!)
- B3.
OM HÄR KONTAKT
På vilket eller vilka av följande sätt brukar du ha kontakt med forskare?
- LÄS UPP! FLERA SVAR MÖJLIGT!
- Träffar personligen
 - Talar med i telefon
 - Via e-post
 - Presskonferens eller liknande arrangemang
 - Träffar inom ramen för fortbildning
 - Övrigt
 - Vet ej/ej svar (LÄS EJ UPP!)
- B4.
Vad är dina erfarenheter av kontakter med forskare?
- ÖPPET SVAR:.....
- Vet ej/ej svar
- B5.
Om du behöver kunskap om vetenskap och forskningsresultat – hur gör du?
- LÄS UPP! FLERA SVAR MÖJLIGT!
- Läser vetenskapliga och populärvetenskapliga tidskrifter
 - Frågar forskare
 - Söker på Internet
 - Använder Internet-tjänsten Expertsvar
 - Söker i medicankiv
 - Annat
 - Inget av detta (LÄS EJ UPP!)
- B6.
Brukar du besöka museer eller utställningar inriktade på vetenskap eller teknik?
- Ja
 - Nej
 - Vet ej / ej svar
- B7.
Finns det något som du tycker forskare eller forskningsinformatorer kunde göra som vore till nytta för dig i ditt arbete som journalist?
- ÖPPET SVAR:.....
- Nej
 - Vet ej / ej svar
- B8.
Vilka hinder tycker du i dag att det finns i media för en tillfredsställande rapportering av vetenskap och forskningsresultat?
- ÖPPET SVAR:.....
- Ser inga hinder
 - Vet ej / Ej svar
- C. Standardfrågor om vetenskap**
- C1.
a) Anser du att den vetenskapliga utvecklingen de senaste tio till tjugo åren har gjort livet bättre eller sämre för oss vanliga människor? Skulle du säga att den gjort livet?
- LÄS UPP 1-5!
1. Mycket bättre
 2. Något bättre
 3. Mycket sämre
 4. Något sämre
 5. Vet ej/ej svar (LÄS EJ UPP!)
- b) Anser du att den tekniska utvecklingen de senaste tio till tjugo åren har gjort livet bättre eller sämre för oss vanliga människor? Skulle du säga att den gjort livet?
- LÄS UPP 1-5!
1. Mycket bättre
 2. Något bättre
 3. Varken bättre eller sämre
 4. Något sämre
 5. Mycket sämre
 6. Vet ej/ej svar (LÄS EJ UPP!)
- C2.
Jag kommer nu läsa upp några påståenden som andra människor gjort om forskare. Kan du säga om du instämmer helt, instämmer till stor del, instämmer något eller inte alls instämmer?
- LÄS UPP 1-4. ROTERAS
1. Instämmer helt och hållet
 2. Instämmer till stor del
 3. Instämmer något
 4. Instämmer inte alls
 5. Vet ej/ej svar (LÄS EJ UPP!)
- Forskarna borde bara syssla med sådant som man tror kan ge nyttiga resultat
 - Forskare verkar pröva nya saker utan att tänka tillräckligt på riskerna
 - Vetenskap och teknik är för svårt för de flesta att förstå
 - Det är viktigare att satsa pengar på forskning även om den inte i första hand syftar till att ge nyttiga resultat.
- C3.
Tror du att forskningen har goda möjligheter att inom 10 år bidra till...?
- LÄS UPP! ROTERA
- Svarsalternativ: ja, nej, vet ej/ej svar
- att utveckla vaccin mot HIV/AIDS
 - att öka den ekonomiska tillväxten i Sverige
 - att minska segregationen i storstäderna
 - att bromsa klimatförändringar
 - att minska sjukfrånvaron
 - att förbättra skolundervisningen i matematik

- C4. Vilket förtroende har Du för <INFOGA NEDANSTÄENDE "PERSON-ER"> LÄS UPP. ROTERA.
Forskare vid universitet och högskolor
Forskare vid företag
Nyhetsbyråer
"Bloggar", det vill säga så kallade webblogger på Internet
Har du...LÄS UPP 1-5
1. Mycket stort förtroende
2. Stort förtroende
3. Litet förtroende
4. Mycket litet förtroende
5. Inget förtroende alls
6. Vet ej/ej svar LÄS EJ UPP
- C5. I vilken utsträckning bedömer du följande områden som vetenskapliga?
Svara på en skala från 1 till 5, där 1=inte alls vetenskapligt och 5=i högsta grad vetenskapligt. LÄS UPP. ROTERA
• Astrologi, dvs studiet av stjärnteckens inverkan på våra liv
• Nationalekonomi, dvs studiet av samhällens ekonomi
• Medicin, dvs studiet av människors sjukdomar och hälsa
• Filosofi, dvs studiet av idéer, etik och logiskt tänkande
• Kemi, dvs studiet av ämnens egenskaper och omvandlingar
• Parapsykologi, dvs studiet av fjärrskåning och tankeöverföring
- C7. SPLITT mellan a och b:
a) Anser du att forskningsresultat som kan ha betydelse för människors hälsa ska spridas till allmänheten genast, även om resultaten kommer från en enda undersökning, eller anser du att man ska vänta med att informera allmänheten tills andra undersökningar hunnit bekräfta resultaten?
• Spridas så fort de första resultaten kommer fram
• Vänta tills någon annan forskare hunnit bekräfta resultaten
• Vet ej/ej svar
b) Forskningsresultat som kan ha betydelse för människors hälsa publiceras ibland innan de bekräftats eller motbevisats av andra forskare, i syfte att varna människor för risker som har att göra med t ex vanor eller livsstil. Tycker du att det publiceras för många sådana så kallade larmrapporter, eller tycker du inte det?
• JA, det publiceras för många larmrapporter
• NEJ, det publiceras inte för många larmrapporter
• Vet ej/ej svar
- D. Kategoriseringsfrågor**
D1.
OM HAR JOURNALISTISKT ARBETE (A1)
Vilket av följande gäller för dig?
LÄS UPP! FLERA SVAR MÖJLIGA
• Arbetar som nyhetsjournalist/allmänreporter
• Arbetar som vetenskapsjournalist
• Arbetar som annan specialreporter
• Arbetar som redigerare eller producent
• Arbetar som arbetsledare/chef
• Annan funktion på en (journalistisk) redaktion
• Vet ej / Ej svar (LÄS EJ UPP)
- D2.
OM HAR JOURNALISTISKT ARBETE (A1)
Inom vilket eller vilka slags media jobbar du huvudsakligen?
LÄS UPP!
• TV
• Radio
• Nyhetsbyrå
• Webb
• Press
• Ej svar (LÄS EJ UPP)
- D3.
OM PRESS
Vilken slags press arbetar du med?
LÄS UPP! FLERA SVAR MÖJLIGA.
• Morgontidning
• Kvällstidning
• Vecko- eller månadspress
• Bransch- eller annan Specialpress
• Annat
• Ej svar
- D4.
a) OM HAR JOURNALISTISKT ARBETE (A1)
Vilken utbildning har du?
LÄS UPP! FLERA SVAR MÖJLIGA!
• Journalistutbildning från universitet eller högskola
• Annan akademisk grundutbildning minst 3 års heltidsstudier eller 120 poäng
• Gymnasietutbildning med media- eller journalistikriktning
• Annan journalist- eller mediautbildning (inkl. folkhögskola)
• Forskarutbildning
• Annan utbildning (LÄS EJ UPP)
- D. Kategoriseringsfrågor**
D5.
OM HAR JOURNALISTISKT ARBETE (A1)
Ungefär hur många år har du sammanlagt arbetat som journalist?
LÄS EJ UPP!
• 0-2 år
• 3-5 år
• 5-10 år
• Mer än 10 år
• Vet ej/ej svar
- D6.
Har du några andra synpunkter som du inte tycker har kommit med hitills under intervjun?
• JA, nämligen:..... (ÖPPET SVAR)
• NEJ
- E. Bakgrundsfrågor**
Bostadsort (storstad, medelstor stad, mindre stad, landsbygd)
Ålder
Kön

VA-Rapporter

- 2002:1 Vad tycker folk i andra länder?
- 2002:2 Allmänhetens syn på vetenskap
- 2002:3 Forskares syn på samtal med allmänheten
- 2002:4 Ungas syn på vetenskap

- 2003:1 Vetenskapen i Samhället
 - resultat från SOM-undersökningen 2002
- 2003:2 VA-studier under luppen:
Synen på vetenskap 2002
 - en analys
- 2003:3 Allmänhetens syn på Vetenskap 2003
- 2003:4 Forskares syn på Vetenskap och Allmänhet
 - intervjuundersökning 2003
- 2003:5 Forskares syn på samtal med Allmänheten
 - en fokusgruppsstudie
 - Delrapport

- 2004:1 Vetenskapen i Samhället
 - resultat från SOM-undersökningen 2003
- 2004:2 Lärares inställning till vetenskap och forskningsbaserad kunskap
 - en översikt av några svenska forskningsrapporter
 - några goda exempel på mötesplatser
- 2004:3 Allmänhetens syn på Vetenskap 2004
- 2004:4 Lärares syn på Vetenskap
 - intervjuundersökning 2004
- 2004:5 Forskares syn på samtal med Allmänheten
 - en fokusgruppsstudie
 - Slutrapport
- 2004:6 Vad tycker folk i andra länder 2004?
 - analys 2004 av några utländska opinionsundersökningar

- 2005:1 Vetenskapen i Samhället
 - resultat från SOM-undersökningen 2004
- 2005:2 Lärare om företagsamhet
- 2005:3 Eurobarometrar om Vetenskap 2005
- 2005:4 Allmänhetens syn på Vetenskap 2005
- 2005:5 Vetenskap i Press
 - en innehållsanalys
- 2005:6 Journalisters syn på Vetenskap

Föreningen Vetenskap & Allmänhet, VA, vill främja dialog, öppenhet och förståelse mellan allmänhet och forskare. VA vill inspirera till samtal om forskning och skapa nya mötesplatser på oväntade arenor kring engagerande frågor. Alla skall kunna möta forskare för att utbyta idéer och bättre förstå forskningens resultat, arbetet för att nå dit och vetenskapens roll i samhället.

Föreningens mål är att

- öka kontakterna och utbytet av idéer mellan allmänhet och forskare
- öka allmänhetens kunskap om forskningens metoder och resultat
- utveckla forskarnas lyhördhet och förståelse för allmänhetens frågor om och oro för forskning
- bygga regionala, nationella och internationella nätverk för erfarenhetsutbyte och möten.

Verksamheten inriktas mot tre områden:

- **Kunskapsbyggande** om gränssytan mellan allmänhet och vetenskap genom opinionsundersökningar och studier om vad allmänheten, ungdomar och särskilda grupper anser om forskning och hur forskare ser på dialog med allmänheten
- **Samtal mellan forskare** och allmänhet; att katalysera eller i egen regi prova okonventionella former, arenor och teman
- **Erfarenhetsförmedling** av metoder, former och teman för samtal och spridning av kunskaper från studierna

Vetenskap & Allmänhet, VA bildades 2002 och har under de första verksamhetsåren genomfört ett antal studier och undersökningar, provat annorlunda samtalsformer och olika metoder för erfarenhetsförmedling, framför allt via Internet. Resultaten presenteras på föreningens webbplats: www.v-a.se.